

Zaštita prava djeteta na život i zdravlje u izvanrednim situacijama: percepcija odgojitelja u dječjim vrtićima

Goršeta, Anita

Professional thesis / Završni specijalistički

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:901645>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI
INTERDISCIPLINIRANI STUDIJ PRAVA DJECE

Anita Goršeta

**ZAŠTITA PRAVA DJETETA NA ŽIVOT I
ZDRAVLJE U IZVANREDNIM
SITUACIJAMA: PERCEPCIJA
ODGOJITELJA U DJEČJIM VRTIĆIMA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Prof. dr. sc. Irena Majstorović

Zagreb, 2023.

FACULTY OF LAW OF THE UNIVERSITY OF ZAGREB
POSTGRADUATE SPECIALIST INTERDISCIPLINARY
STUDY OF CHILDREN'S RIGHT

Anita Goršeta

**PROTECTION OF THE CHILDREN'S
RIGHT TO LIFE AND HEALTH IN
EMERGENCY SITUATIONS: THE
PERCEPTION OF PRESCHOOL
TEACHERS**

FINAL THESIS

Supervisor: Irena Majstorović, PhD, Professor

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Dijete kao pravni subjekt	2
3. Načela rada u dječjim vrtićima i njihova relevantnost u izvanrednim situacijama ..	8
4. Izvanredne situacije	11
5. Cilj istraživanja i metoda prikupljanja podataka	12
6. Rezultati i rasprava	16
6.1. Uloga odgojitelja u zaštiti dječjeg prava na život tijekom potresa u dječjem vrtiću	17
6.2. Odgojiteljev doživljaj pružanja podrške i educiranja za postupanje prilikom potresa	22
6.3. Odgojiteljev doživljaj zadovoljstva načinom i vremenom pripreme djece za postupanje u slučaju potresa	34
6.4. Odgojiteljev doživljaj vlastite uloge kao zaštitnika dječjih prava u slučaju potresa	39
7. Primjer dobre prakse u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem	44
8. Zaključak	46
9. Literatura	49
10. Prilog	53
Prilog 1.	53
Prilog 2.	54
Prilog 3.	63
Prilog 4.	70
Prilog 5.	76
Prilog 6.	82

Zaštita prava djeteta na život i zdravlje u izvanrednim situacijama: percepcija odgojitelja u dječjim vrtićima

Sažetak:

Cilj ovog rada je dati doprinos unaprjeđenju zaštite dječjeg prava na život i zdravlje tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima, s posebnim naglaskom na izvanrednu situaciju potresa. Nastojali smo steći uvid u percepciju odgojitelja o važnosti postupanja u izvanrednim situacijama u dječjim vrtićima i zaštiti prava djeteta, ponajprije dječjeg prava na život i zdravlje. U ovom radu su prikazani rezultati istraživačkih pitanja o tome kako odgojitelji predškolske djece štite dječje pravo na život i zdravlje u dječjim vrtićima tijekom izvanredne situacije te koji su stavovi odgojitelja predškolske djece o tome tko im je pružio podršku i educirao ih za postupanje prilikom izvanredne situacije. Zatim koliko su odgojitelji predškolske djece zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u izvanrednim situacijama i kako odgojitelji predškolske djece doživljavaju svoju ulogu zaštitnika dječjih prava u odgojno-obrazovnom procesu tijekom izvanrednih situacija.

Rezultati su pokazali kako odgojitelji imaju različitu percepciju o pripremanju djece za postupanje prilikom potresa, jer svaki odgojitelj bilježi drugačije iskustvo tijekom određene izvanredne situacije, međutim svi odgojitelji se jednoglasno slažu da je u izvanrednim situacijama najvažnije zaštititi dječje pravo na život i zdravlje. Provedenim istraživanjem dokazala se bitna potreba za usavršavanjem protokola postupanja u kriznim situacijama s ciljem zaštite dječjeg prava na život i zdravlje te općenito važnost znanja, provođenja edukacija i promišljanja o mogućim izvanrednim situacijama u dječjem vrtiću.

Ključne riječi:

Dijete, dječja prava, odgojitelji predškolske djece, izvanredne situacije, potres

Protection of the children's right to life and health in emergency situations: the perception of preschool teachers

Abstract:

The aim of this research is to contribute to the advancement of the protection of children's right to life and health during emergency situations in kindergartens, with special emphasis on the emergency situation of earthquakes. We tried to gain insight into the perception of preschool teachers about the importance of dealing with emergency situations in kindergartens and the protection of children's rights, primarily children's right to life and health. This research presents the results of the research questions regarding the issue of how do preschool teachers protect the children's right to life and health in kindergartens during an emergency situation, what are the attitudes of preschool teachers in regards to the question who provided them with support and education on how to act during an emergency situation. Then, how satisfied the preschool teachers are with the method of carrying out preparations for dealing with emergency situations, and how do preschool teachers perceive their role as protectors of children's rights in the educational process during emergency situations.

The results show that preschool teachers have different perception about preparing children for dealing with an earthquake, because each preschool teacher records a different experience during a certain emergency situation. However, all preschool teachers unanimously agree that in emergency situations it is most important to protect children's right to life. The conducted research proved the essential need for a perfecting protocol for dealing with crisis situations with the aim of protecting children's right to life, as well as the general importance of knowledge, education and thinking about possible emergency situations in kindergartens.

Key words:

Child, children's rights, preschool teachers, emergency situations, earthquake

1. UVOD

Djeci kao najranjivijoj skupini osoba, zbog njihove ovisnosti o odraslim osobama, potrebno je posvetiti posebnu pažnju i brigu. Pravo na život i zdravlje temeljna su i izvorna prava djeteta, jer bez njih se ne mogu ostvariti druga prava (Hrabar, 2021.).

U svim je situacijama najvažnije zaštititi dječji život, te omogućiti djetetu cjelokupni razvoj u skladu s njegovim mogućnostima, na što nas obvezuju pravne norme, a ponajprije Ustav Republike Hrvatske, Konvencija o pravima djeteta te Obiteljski zakon. Dijete ima pravo na život, a odgovornost je društva da u najvećoj mogućoj mjeri osigura uvjete za njegov opstanak i razvoj. Nakon što su se dogodila tri razorna potresa na području Republike Hrvatske, uvidjeli smo koliko je društvo educirano za izvanredne događaje. Zbog nepredvidivih izvanrednih situacija kao što je potres došla je do izražaja važnost planiranja postupanja u izvanrednim situacijama.

Cilj ovog rada je pridonijeti unapređenju zaštite dječjeg prava na život i zdravlje tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima s naglaskom na potres.

Na temelju toga u sljedećim odlomcima govorit ćemo o potresu kao izvanrednoj situaciji, u kontekstu različitih dokumenata o pravima djece s tim da će posebna pozornost biti na Konvenciji o pravima djeteta. Zatim će ukratko biti objašnjena uloga odgojitelja predškolske djece u postupanju u izvanrednim situacijama, osobito u svjetlu Protokola postupanja u slučaju potresa kojeg trebaju poznavati i djeca, jer on osigurava višu kvalitetu odgoja i obrazovanja, odnosno postiže se stjecanje znanja, vještina i kompetencija za zaštitu dječjeg života i zdravlja.

Središnji dio rada odnosi se na istraživačka pitanja koja proizlaze iz cilja i svrhe istraživanja. Svrha je dobiti uvid u percepciju odgojitelja kako zaštititi dječje pravo na život i zdravlje tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima s naglaskom na potres te njihove stavove i razmišljanja o tome tko im je pružio podršku i educirao ih za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije. Isto tako, istražuje se koliko su odgojitelji zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u izvanrednim situacijama i kako doživljavaju svoju ulogu zaštitnika dječjih prava u odgojno-obrazovnom procesu tijekom izvanredne situacije potresa.

Kvalitativno istraživanje provedeno je u dva dječja vrtića, na potresu pogodanom području u Sisačko-Moslavačkoj županiji u gradu Glina i gradu Zagrebu. Kao primjer dobre prakse navodi se program „Sigurne škole i vrtići“ koji se provodi u sklopu aktivnosti Hrvatskog Crvenog križa „Odgoj za humanost od malih nogu“ gdje se nastoji u odgojno-obrazovni sustav implementirati smjernice kako se ponašati u slučaju potencijalnih opasnosti.

Polazeći od odgojiteljevog iskustva prilikom postupanja u izvanrednim situacijama u dječjim vrtićima korištenjem kvalitativnog pristupa i metodom upitnika na temelju kojeg je provedena interpretativna fenomenološka analiza (IPA), nastoji se pridonijeti unapređenju dječjeg prava na život i zdravlje tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima s naglaskom na potres.

Potres je izvanredna situacija koja neposredno ugrožava djetetovo pravo na život i zdravlje, te prvenstveno odgojitelji predškolske djece trebaju znati primijeniti Protokol postupanja u slučaju potresa, zatim djeca i roditelji. Odgojitelji imaju obvezu, odgovornost i dužnost prema djeci, te moraju u skladu s tim postupati u odgojno-obrazovnom procesu. Protokoli štite djetetovo pravo na život i zdravlje te je potrebno da odgojitelji u svakom trenutku znaju što trebaju učiniti u izvanrednim situacijama, bez obzira u kojoj se sobi ili na igralištu nalaze. Zato treba češće provoditi vježbe za postupanje u slučaju potresa koje su prilagođene dobi djeteta, da ih naučimo samoočuvanju i zaštiti njihovih prava, jer će s vremenom dijete preuzimati na sebe dio te odgovornosti.

2. DIJETE KAO PRAVNI SUBJEKT

Djeci kao ranjivoj skupini osoba u 20. st. priznaju se njihova prava te dijete postaje pravni subjekt. S Aristotelom se pojavilo prirodno-pravno učenje kao izvor prava djece, zatim je procvat doživjelo s holandskim pravnikom i filozofom Hugom Grotiusom, te se već tada zastupalo stajalište da djeci prirodno pripadaju prava *per se*, dakle da djeca posjeduju dostojanstvo jer su ljudi (Hrabar, 2016.). Konvencijom o pravima djeteta njihove potrebe postala su prava, te one imaju prirodno-pravni

karakter, odnosno djetetove potrebe proizlaze iz prirode za održanjem ili opstojnošću (Hrabar, 2016.).

Dijete ima prirodnu potrebu za određenim iskustvima i prilikama (Stainton Rogers, 2009. i Polić, 2015. prema Pintar, 2020.) te su nositelji vlastitih prava što uključuje njihovu aktivnu participaciju u svim stvarima koje ih se tiču (Pintar, 2020.), kao što je stjecanje iskustva u zaštiti njihovog prava na život i zdravlje prilikom postupanja u slučaju potresa.

Pravni sustav odražava zaokruženu cjelinu i ukupnost svih propisa koji važe u Republici Hrvatskoj, i zahtijeva se da je on pravedan, usklađen, jasan, učinkovit i neproturječan sebi (Hrabar, 2021.). Prema Ustavu Republike Hrvatske (NN, 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 76/10., 85/10. i 5/14) u čl. 21. svako ljudsko biće ima pravo na život te je to pravo dodatno učvršćeno potpisivanjem brojnih međunarodnih dokumenata koji su dio pravnog poretka RH.

Pravo na život je apsolutno, to je priroda obveze koja proizlazi iz prava na preživljavanje i razvoj, a država ima obvezu poštivanja djetetovog prava na opstanak i razvoj (Sutherland, 2015.). U Ustavu Republike Hrvatske prema čl. 63. jamči se pravo i sloboda roditelja na samostalno odlučivanje o odgoju djeteta. Odgoj djece je slojevit, promjenjiv i individualan proces (Hrabar, 2021.), te se nadopunjuje uloga i utjecaj roditelja i odgojitelja u odnosu na dijete.

Posebним pravnim aktima, kao što su međunarodni ugovori osigurava se zaštita djeteta. Opća deklaracija o ljudskim pravima (NN – MU, 12/09.) štiti univerzalna ljudska prava, odnosno prema čl. 3. svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost. Deklaracija o pravima djeteta (prihvaćena na zasjedanju Opće skupštine UN, 20. studenog 1959.), prvi je međunarodni dokument o zaštiti prava djeteta u svijetu, definira ideale i ciljeve svjetske zajednice u odnosu na pojedinačna dječja prava. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN – MU, 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10.) određuje (čl. 2.1.) pravo svakoga na život koje je zaštićeno zakonom. Povelja Europske unije o temeljnim pravima (Službeni list Europske unije, C 202, 2016.) određuje u čl. 2. svatko ima pravo na život, te navodi u čl. 24. djeca imaju pravo na zaštitu i brigu koja je potrebna za njihovu

dobrobit i u svakom djelovanju koje se odnosi na dijete, primarni cilj mora biti zaštita interesa djeteta.

Najvažniji dokument koji štiti i promiče dječja prava je Konvencija o pravima djeteta (Službeni list SFRJ, 15/90, NN - MU12/93., 20/97., 4/98., 13/98.). Konvencija sadrži 54 članka koji pokrivaju čitav niz općih ljudskih prava, a dijele se na građanska, politička, gospodarska, društvena i kulturna, sva spomenuta prava zajednički upotpunjuju i osnažuju jedno drugo te pridonose preživljavanju ili opstanku djeteta, njegovom razvoju i zaštiti djeteta, te aktivnom sudjelovanju djeteta u zajednici, državi i svijetu (Maleš i Stričević, 2000.). Konvencija je jedinstvena, univerzalna, bezuvjetna i holistička, jer sva prava su temeljna, nedjeljiva, međusobno ovisna i jednako važna (Hrabar, 2016.) za život djeteta. Čini skup standarda koji su relevantni za dijete, jer vodi računa o ranjivosti djeteta i specifičnim njegovim potrebama (Hrabar, 2016.).

Konvenciju o pravima djeteta ratificirale su gotovo sve države svijeta (196). Vlada Republike Hrvatske donijela je posebnu odluku na temelju notifikacije o sukcesiji te se Republika Hrvatska smatra strankom Konvencije o pravima djeteta od 8.10.1991. godine. Vrijednost Konvencije o pravima djeteta je što su različite potrebe djeteta u svakodnevnom životu i iznimnim situacijama dobile pravnu kvalifikaciju prava djece, a države stranke imaju aktivnu ulogu u promicanju djetetovih prava i obvezu zaštite poduzimanja odgovarajućih mjera (Hrabar, 2021.). Ona reaffirmira dječja prava koja se spominju i u drugim UN-ovim deklaracijama, odnosno Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i Deklaraciji o pravima djeteta, te isto tako čini listu obveza koje druge države moraju ispuniti prema djetetu direktno ili indirektno. U Konvenciji se navodi niz različitih prava, a prema Hrabar (2016) nekolicina se odnosi na izvorna prava djeteta koja su prirodna djeci, jer su ovisna o drugima i ne mogu samostalno skrbiti za svoj život te štiti svoja prava. Pravo na život i zdravlje pripada izvornim pravima djece, a ostala su pravo na odgoj i obrazovanje, pravo na izražavanje vlastitog mišljenja pravo na saznanje vlastitog podrijetla i pravo na život uz roditelje.

Prema čl.3. Konvencije (1989) sve mjere i aktivnosti koje poduzimaju javne ili privatne ustanove trebaju štiti dječja prava i polaziti od djetetova najboljeg interesa,

njegove dobrobiti i pridonosi zdravlju, zaštiti i razvoju djeteta. Ustanove odgovorne za skrb ili zaštitu djece su pod stručnim nadzorom jer svoje djelovanje moraju uskladiti sa standardima nadležnih vlasti, prema odredbi čl. 3. i dječji vrtići moraju pridonijeti zaštiti djetetova najboljeg interesa u svakoj situaciji i na svako dijete. Obveza odgojitelja i drugih stručnjaka je da prepoznaju određene potrebe djeteta, jer su one osnova njegova opstanka i razvoja te da ih zadovolje na najbolji mogući način, dok je krajnji smisao optimalan razvoj djeteta (Hrabar, 2021.).

Konvencija o pravima djeteta (1989) isto tako navodi u čl. 6. države stranke priznaju svakom djetetu prirodno pravo na život, te u najvećoj mogućoj mjeri mora osigurati opstanak i razvoj svakog djeteta. Što je dijete mlađe, potrebija je veća skrb za djetetov život i sigurnost, a osobito u izvanrednim situacijama treba skrbiti da djetetov život ne bude ugrožen tijekom i nakon potresa. Konvencija jamči svoj djeci u svijetu pravo na život, opstanak i razvoj. Prema Sutherland (2015) pravo na život i zdravlje dugo je zastupljeno u međunarodnim, regionalnim i domaćim zakonima i dokumentima o ljudskim pravima, upućuje na opstanak i razvoj, te obogaćuje osnovno pravo na život.

Djetetu trebamo pružiti informacije prezentirane primjereno njihovoj dobi navodi čl. 17. Konvencije o pravima djeteta te smo obvezni informirati djecu kako zaštititi vlastiti život prilikom potresa, odnosno izvanrednih situacija.

Kao i u uobičajenim situacijama, i u izvanrednim situacijama osobito važno je misliti o djeci i njihovoj sigurnosti, jer djeca zbog tjelesne i psihičke ovisnosti o odraslima trebaju posebnu zaštitu i skrb za njihov život. Konvencija o pravima djeteta, navodi kako je dijete nositelj prava, subjekt koji ima pravo na kvalitetne uvjete koji će osigurati njegovo preživljavanje, razvoj i zaštitu (Maleš i sur., 2003.), odnosno mora se postupati u najboljem interesu djeteta i za njegovu dobrobit.

Odgoj i njega predškolskog djeteta u dječjim vrtićima prožima se sa zaštitom dječjeg prava na život i zdravlje, oni se međusobno uvjetuju i nadopunjuju. Poštivanje prava djeteta uvjet je zadovoljenja dječjih primarnih potreba, a zatim djetetovog razvoja. U dječjim vrtićima izravno treba utjecati na usvajanje znanja i razvijati vještine te poticati ponašanje koji su važni da se zaštiti pravo djeteta na život i zdravlje u izvanrednim situacijama.

Prava djece štite i brojni neobvezujući dokumenti. Tako Svjetska deklaracija o opstanku, zaštiti i razvoju djece usvojena je 1990. godine te je izrađen i Plan djelovanja za njezinu primjenu, što postaje praktični vodič vladama i drugim organizacijama za izradu vlastitih programa djelovanja da se osigura ostvarivanje koncepta prava djeteta, koji je iznesen u Konvenciji, a Svjetskom deklaracijom potvrđen, s načelom „djeca prije svega“ treba biti temelj nacionalnog razvoja i djelovanja na međunarodnoj razini (Kopić i Korajac, 2010.). Svijet dostojan djece (2002) službeni je zaključni dokument toga zasjedanja u kojem su zaštićena prava svakog djeteta, te se poštuje njihovo dostojanstvo i svakom djetetu osigurava dobrobit i postupa u skladu s djetetovim najboljim interesima (Kopić i Korajac, 2010.).

Trebaju se štiti dječja prava u svim situacijama, a osobito u izvanrednim situacijama, primjerice prilikom potresa. Prava proizlaze iz temeljnih ljudskih potreba, dijete ima fiziološke potrebe, potrebu za sigurnošću, pripadanjem i ljubavlju, potrebu za samopoštovanjem i samoaktualizacijom, da se zadovolje djetetove potrebe treba stvoriti uvjete gdje će se oni osjećati sigurno, slobodno i poštivati njegova prava (Maleš i sur., 2003.). Vezano uz temu ovog rada dječji vrtići i odgojitelji moraju zaštititi dječje pravo na život i zdravlje u slučaju potresa, te osigurati djetetove kompetencije za isto.

Na zakonskoj razini, Obiteljski zakon (NN 103/15., 98/19. i 47/20.) u čl. 84. propisana su osobna prava djeteta, pa tako dijete ima pravo na skrb za život i zdravlje. Pravo na život označava djetetovo pravo da živi, dok je pravo na skrb za život, djetetovo pasivno pravo (Hrabar, 2021.), jer druge osobe, tako i odgojitelji trebaju skrbiti o djetetovom životu, zato što se dijete ne može samostalno štiti, te je ostvarivanje tog prava vezano uz pomoć roditelja i odgojitelja.

Prema Obiteljskom zakonu (čl. 86.) osobe koje skrbe o djetetu dužne su poštovati mišljenje djeteta u skladu s njegovom dobi, te dijete ima pravo na prikladan način saznati važne informacije kada se odlučuje o njegovom pravu ili interesu. Vezano uz temu rada, napominjemo da su odgojitelji dužni pripremiti dijete za postupanje prilikom potresa na njima primjeren način dajući im relevantne informacije. Oni, kao i roditelji sukladno čl. 92., trebaju štiti osobna prava djeteta, njihovo pravo na zdravlje, razvoj, njegu i zaštitu te odgoj i obrazovanje. Obveza je roditelja i

odgojitelja provoditi mjere koje će djetetovo zdravlje očuvati, unaprijediti ili omogućiti ozdravljenje ako se dijete razboli (Hrabar, 2021.). U dječjem vrtiću nastoji se u svakom trenutku očuvati zdravlje djeteta, odnosno zaštititi dječje pravo na život i zdravlje. Isto tako prema Obiteljskom zakonu u čl. 93. dužni smo i odgovorni skrbiti o zdravlju djeteta, te mu omogućiti korištenje mjera za očuvanje zdravlja, te čuvati dijete i skrbiti o njegovim potrebama. Dužnost je odgojitelja ne samo čuvanje djece već i sprečavanje ugrožavanja djetetovog prava na život i zdravlje osobito u izvanrednim situacijama kao što je potres. U čl. 94. Obiteljskog zakona, odgoj djeteta mora biti u skladu s njegovom dobi i zrelošću, a roditelji su dužni odazvati se pozivu odgojno-obrazovnih institucija u vezi odgoja i obrazovanja njihova djeteta. Odgoj kod djeteta treba stvoriti osjećaj sigurnosti, identiteta i zadovoljstva, te mora biti dugoročan i stabilan (Hrabar, 2021.). Zakonska odredba zahtjeva individualizaciju odgoja u skladu s djetetovim potrebama i dobrobiti, te su jednako važne tjelesne, emocionalne, zdravstvene, intelektualne, kognitivne i druge potrebe djeteta ovisno o njegovoj dobi i zrelosti (Hrabar, 2021.). Kao što smo naveli, dijete mora biti upoznato s postupanjem u slučaju potresa kroz pokazne vježbe, te o istima treba upoznati i roditelje, jer smo prema čl. 127. Obiteljskog zakona dužni i odgovorni štiti prava i dobrobit djeteta.

U Kaznenom zakonu (NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19. i 84/21.) prema čl. 20, propisana je kazna za kazneno djelo nečinjenja, dakle i dječji vrtići i odgojitelji pravno su obvezni spriječiti nastupanje ugroze djetetovog prava na život i zdravlje. Isto tako prema istom zakonu u čl. 177. oni ne smiju zanemariti svoju dužnost odgoja i obrazovanja djeteta, te su propisane kazne zbog povrede djetetovih prava. Kako bi se što je više moguće preveniralo nastupanje štete odgojitelji trebaju biti upoznati i primjenjivati preventivne programe unapređivanja sigurnosti i zaštite djece u dječjem vrtiću te iste naučiti i dijete.

Leksikon odgojno-obrazovnih znanosti (2017) navodi, dječji vrtići kao odgojno-obrazovne institucije te zakonski uređene organizacije imaju društveno-odgojnu odgovornost, osobnu i zajedničku. Odgojitelji i ostali stručni suradnici svjesno i namjerno kroz odgoj i obrazovanje potiču samozaštitu te očuvanje dječjeg prava na život za postupanje u neposrednim situacijama opasnosti kao što je potres. Djelatnici

dječjih vrtića, odnosno svi subjekti – javnih ili privatnih ustanova, državna upravna i zakonodavna tijela koja neposredno i posredno brinu o djeci trebaju osigurati prava koja im pripadaju prema Konvenciji o pravima djeteta i ostalim već navedenim posebnim pravnim aktima koji osiguravaju zaštitu djece.

3. NAČELA RADA U DJEČJIM VRTIĆIMA I NJIHOVA RELEVANTNOST U IZVANREDNIM SITUACIJAMA

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava dio su strategija ciljeva zadataka i sadržaja kojima se nastoji osigurati učinkovit razvoj djeteta u odgojno-obrazovnom programu, s ciljem izgradnje sigurnog i stabilnog svijeta utemeljenog na pravima i odgovornostima pojedinca i države (Vlada Republike Hrvatske, 1999.). Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN, 10/97., 107/07., 94/13., 98/19. i 57/22.) u čl. 3. određuje da se predškolski odgoj u dječjim vrtićima organizira i provodi za djecu od navršenih 6 mjeseci života do polaska u osnovnu školu.

Djetetu kao ličnosti sa svojim specifičnostima, društvo priznaje posebnu vrijednost i posebna prava koja su izražena u Deklaraciji o pravima djeteta i Konvenciji o pravima djeteta koje ističu i reguliraju prava djeteta na život i obvezu društva da mu osiguraju optimalne uvjete za rast, razvoj i učenje u dječjim vrtićima kao kvalitetnoj sredini (Vlada Republike Hrvatske, 1999.).

Odgoj za dječja prava u sustavu predškolskog odgoja kao cilj ima poticati odgojno-obrazovni rad te ga treba shvatiti kao odgojno načelo u segmentima odgojnog djelovanja da se zaštiti pravo djeteta na život i zdravlje, te polazi od stajališta da se u najranijoj dobi djeteta treba usvojiti temeljna znanja o zaštiti života i jačanju osobnog identiteta djeteta (Vlada Republike Hrvatske, 1999.).

Izvorišta ove koncepcije su ranije razmotreni međunarodni dokumenti, a na zakonskoj razini, spominjemo: Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN, 10/97., 107/07., 94/13., 98/19. i 57/22.), Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi (1991), Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2012), Nacionalni

kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015), Smjernice za strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske (2012), Priručnik za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2012) i Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014).

Vlada RH (1999) navodi da je pravo djeteta na život usmjereno na zaštitu dječjeg života i odgojitelja kao stručnjaka koji se usavršava i razvija, jer on kreira materijalno okruženje i interakcije u kojoj se dijete osjeća sigurno. Cjelokupno ozračje u dječjem vrtiću, svakodnevne životne situacije i planski stvorene situacije trebaju uvažavati dječja prava i omogućiti im da usvoje znanja kroz vlastito djelovanje i iskustvo. Cjelokupno okruženje dječjih vrtića treba poticati kod djece sigurnost, razumijevanje, solidarnost, suradnju i pridržavanje zajedničkih pravila. Isto tako, u svakodnevnim životnim situacijama treba zadovoljiti djetetovu potrebu za sigurnošću, pripadanjem, samopoštovanjem i samoaktualizacijom. Prema Pintar (2020) dijete se razvija u poticajnom socijalnom i fizičkom okruženju vrtića, u interakciji s materijalima i drugom djecom te uz neizravnu potporu odgojitelja.

U planski stvorenim situacijama dijete će steći elementarna znanja i razviti vještine o zaštiti života i njegova prava na život, pri čemu je djetetova igra dominantna aktivnost koja potiče iskustveno učenje, a mogu se planirati i događanja na razini dječjeg vrtića ili izvan njega (posjet gradskoj službi spašavanja) te razni projekti (Vlada Republike Hrvatske, 1999.) primjerice „Sigurne škole i vrtići“ organiziran od strane Hrvatskog Crvenog križa. Cilj je usvojiti vještine, razviti stavove i praktično djelovati prilikom potresa i drugih izvanrednih situacija.

Igrajući se dijete stječe povjerenje u vlastite sposobnosti i stvara pozitivnu sliku o sebi, uči socijalno ponašanje i kako se podrediti zajednički dogovorenim pravilima te razvija sposobnost empatije. Igra je najpogodnija metoda i oblik rada s predškolskim djetetom - simbolička igra, igra uloga, igra simulacije i dramatizacije djeluje na usvajanje djetetove potrebe zaštite života u izvanrednim situacijama djelujući individualno, u paru, manjim grupama ili zajednički (Vlada Republike Hrvatske, 1999.).

U radu s djecom predškolske dobi koriste se participativne metode – aktivno sudjeluju djeca u skladu sa svojim mogućnostima, interaktivne metode – aktivnosti se temelje na povratnim informacijama djece i anticipativne metode – predviđaju se i mijenjaju aktivnosti ovisno o reakciji djeteta (Vlada Republike Hrvatske, 1999.). U dječjim vrtićima odgojitelj ima posebnu odgovornu ulogu, o njemu ovisi kvaliteta življenja u dječjim vrtićima i priprema djece za djelovanje u izvanrednim situacijama. Odgojitelj treba biti educiran za postupanje u izvanrednim situacijama i zaštitu dječjeg života, uz znanje i razvijene vještine suradnje i komunikacije s djecom i odraslima, ponašati se u skladu s tim.

U četverokutu kojeg čine dijete – roditelj – odgojno-obrazovna ustanova – društvo, odgojno-obrazovni djelatnici imaju posebnu i zahtjevnu ulogu jer, osim što dijete puno vremena provodi u vrtiću, to je mjesto gdje dijete sustavno usvaja temeljna znanja i stavove o pravima djeteta (Maleš i Stričević, 2000.). Kako dijete bude raslo i sazrijevalo, njegovi misaoni procesi i način na koji procjenjuje izvanredne situacije bit će važni za zaštitu njegovog života i zdravlja.

Odgoj kao proces zahtijeva odvijanje u vremenu i djelovanje na razrađenim i različitim razinama, potrebno ga je organizirati prema određenom očitom i svjesnom nacrtu ili projektu te strukturirano i konkretno djelovati u odgojno-obrazovnom radu (Leksikon odgojno-obrazovnih znanosti, 2017.). Odgojitelj treba aktivnosti planirati da budu fleksibilne, te da ih se može mijenjati na početku, tijekom ili na kraju rada, ovisno o reakcijama i interesu djece (Vlada Republike Hrvatske, 1999.). Odgojitelj je odgovoran za aktivnosti i stvaranje situacija za učenje u kojima će dijete naučiti kako se ponašati tijekom i nakon potresa.

Važno je poticati dijete na aktivno sudjelovanje, te omogućiti mu da problem sagleda sa svih stajališta, jer treba podupirati djetetovu radoznalost i otvorenost za pitanja i probleme. Isto tako treba mu dati jasne upute i postaviti stabilne granice između poželjnog i nepoželjnog djelovanja. U planirane aktivnosti i smjernice za ponašanje u izvanrednim situacijama prilikom potresa treba uključiti i roditelje. Roditelji se mogu obavijestiti kroz pisane kraće materijale, predavanja, radionice, informativne i edukativne materijale u centru za roditelje ili nazočnosti i sudjelovanju roditelja u aktivnostima s djetetom (Vlada Republike Hrvatske, 1999.).

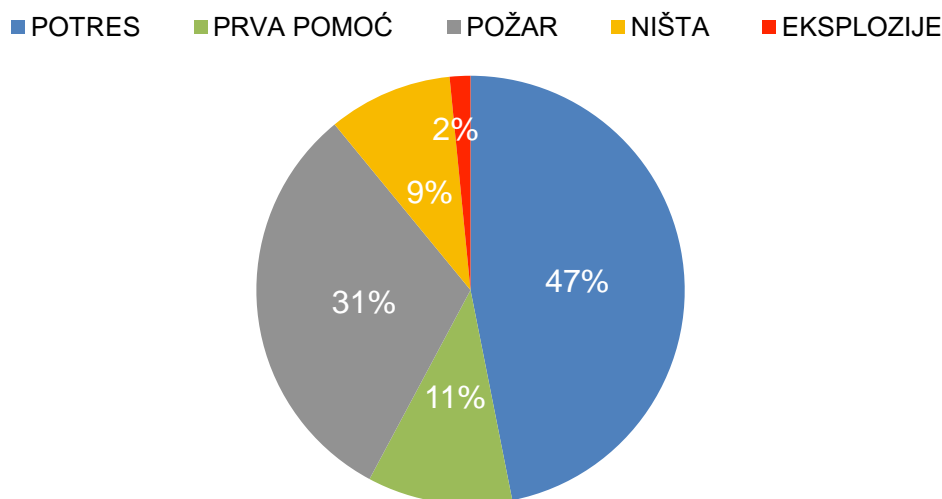
U sljedećem dijelu nastojat ćemo prikazati mogućnosti djelovanja u odgojno-obrazovnom procesu za pripremu djece prilikom potresa kao izvanredne situacije.

4. IZVANREDNE SITUACIJE

Izvanredne situacije prema Hrvatskom Crvenom križu (2017) mogu se podijeliti na prirodne (potresi, požari, poplave, oluje, plimni valovi, epidemija itd.) tehničko-tehnološke (štete od nuklearnih katastrofa, trovanje tla, trovanje vode i sl.) i društvene izvanredne situacije (terorizam i rat). Potresi se smatraju jednim od najsmrtonosnijih prirodnih opasnosti.

Zbog klimatskih promjena povećala se mogućnost ugroženosti svijeta, tako i Republike Hrvatske, od prirodnih i tehničko tehnoloških katastrofa te velikih nesreća koje imaju za posljedicu ugrožavanje života. Tijekom istraživanja postavili smo pitanje odgojiteljima za koju se izvanrednu situaciju smatraju educiranima u svrhu zaštite dječjih prava, ponajprije prava na život i zdravlje.

Grafički prikaz 1. Odgojiteljeva procjena educiranosti za postupanje u izvanrednim situacijama

Istraživanje je pokazalo da se 47% odgojitelja smatra educiranim za postupanje prilikom potresa iz razloga što su se pojačano davale smjernice za postupanje

tijekom potresa nakon što se dogodio niz potresa na teritoriju Republike Hrvatske. Edukaciju koju pohađaju svi koji prvi put stupaju u radni odnos u dječjem vrtiću, odnosno zaštitu na radu s naglaskom na protupožarni sustav, tek 31% odgojitelja smatra primjerenom edukacijom za postupanje prilikom požara. Pojedini odgojitelji (njih 11%) prošlo je dodatnu edukaciju za pružanje prve pomoći, koju je omogućio dječji vrtić kao zakonsku obvezu. Najmanji broj odgojitelja (2%) smatra se educiranima za postupanje u slučaju eksplozija. Nadalje, 9% odgojitelja uopće se ne smatra educiranima za postupanje u izvanrednim situacijama.

Svake godine na svijetu dogodi se oko 15 velikih, 135 jakih i 1000 umjerenih potresa. U sedam mjeseci tijekom 2020. godine dogodila su se tri razorna potresa u sjevernom kontinentalnom dijelu Hrvatske. U tom periodu vladala je pandemija koronavirusa u cijelom svijetu, što je otežalo sveukupnu situaciju u Republici Hrvatskoj. Prema podacima seizmološke službe 22.3.2020. u 6:24 sata potres magnitude 5,5 po Richteru pogodio je Zagreb i zagrebačku okolicu. Nekoliko mjeseci kasnije 28.12.2020. u 6:28 sati dogodio se potres magnitude 5 po Richteru i 29.12.2020. godine u 12:19 sati potres magnitude 6,2 po Richteru na području Sisačko-moslavačke županije (Seizmološka služba pri Geofizičkom odsjeku PMF-a, 2021., https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/izvjesca_o_potresima). Prilikom potresa odgojitelji predškolske djece imali su veliku odgovornost za zaštitu dječjih prava, ponajprije života i zdravlja.

5. CILJ ISTRAŽIVANJA I METODA PRIKUPLJANJA PODATAKA

Cilj ovog rada je dati prijedlog unapređenja zaštite dječjeg prava na život i zdravlje tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima s naglaskom na potres.

Naime, unaprijed izrađeni protokoli postupanja u slučaju potresa potrebni su ondje gdje postoji vjerojatnost za pojavu izvanrednih situacija, što znači za većinu mjesta na svijetu. Protokoli moraju biti jasni, trajni, fleksibilni, sposobni za testiranje i modificiranje te funkcionalni u izvanrednim situacijama. Planiranje protokola je moralna i zakonska odgovornost za sve one koji su uključeni u sigurnost djece.

Smatramo važnim donošenje zakonskih i podzakonskih propisa koji razmatraju problematiku potresa, trajnu edukaciju odgojitelja, te da su primjenjivi u odnosu na dobnu strukturu djece. Preventivne mjere provode se prije nastanka potresa osposobljavanjem i uvježbavanjem odgojitelja, zatim djece te pripreme za samozaštitno djelovanje i pružanje laičke pomoći.

Polazeći od cilja, istraživačka pitanja su:

1. Kako odgojitelji štite dječje pravo na život u dječjim vrtićima tijekom potresa kao izvanredne situacije?
2. Što odgojitelji misle, tko im je pružio podršku i educirao ih za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije?
3. Koliko su odgojitelji predškolske djece zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u izvanrednoj situaciji potresa?
4. Kako odgojitelji predškolske djece doživljavaju svoju ulogu zaštite dječjeg prava u odgojno-obrazovnom procesu tijekom izvanrednih situacija – potresa?

Postavili smo hipoteze u odnosu na postavljena istraživačka pitanja.

1. Odgojitelji predškolske djece prepoznaju važnost svoje uloge za postupanje u izvanrednim situacijama u dječjem vrtiću, odnosno da su prvi odgovorni zaštititi i skrbiti o djetetovom životu i zdravlju za vrijeme dok je dijete u vrtiću.
2. Odgojitelji dobivaju podršku od kolega odgojitelja i stručnih suradnika iz matičnog vrtića te se samostalno prijavljuju na on line edukacije.
3. Odgojitelji nisu zadovoljni načinom na koji se svake dvije godine provodi priprema za postupanje u slučaju izvanredne situacije, kroz vježbu evakuacije.
4. Odgojitelji svoju ulogu doživljavaju kao stresnu, jer su svjesni obveze i odgovornosti zaštite dječjih prava, ponajprije djetetovog prava na život.

Istraživački nacrt temelji se na kvalitativnoj metodi prikupljanja i analizi podataka. U istraživanju su sudjelovali odgojitelji dječjih vrtića. Podaci su prikupljeni upitnikom

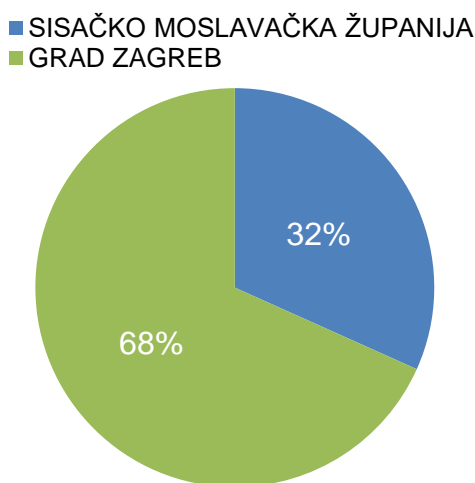
koji su ispunili odgojitelji predškolske djece. U upitniku postavljeno je pet pitanja vezano uz socio-demografske podatke i 13 pitanja koje se odnose na istraživačka pitanja. U prilogu 1. nalazi se upitnik koji su ispunjavali sudionici istraživanja.

U istraživanju je ukupno sudjelovao 41 odgojitelj predškolske djece iz dva vrtića, odnosno 13 odgojitelja iz vrtića Sisačko-Moslavačke županije i 28 odgojitelja iz Grada Zagreba.

Istraživanje je provedeno metodom upitnika. Upitnik je podijeljen odgojiteljima u periodu od 8. do 22. studenog, 2021. godine. Od ravnatelja vrtića zatražena je suglasnost za podjelu upitnika odgojiteljima. Sudionicima se osigurala povjerljivost njihovih iskaza i upoznati su s vremenskim trajanjem ispunjavanja upitnika između 15 do 20 minuta. Sudionicima istraživanja zajamčena je anonimnost podataka, jer se nigdje nisu tražili osobni podaci, već samo socio-demografski podaci, a prilikom prikaza rezultata istraživanja, odnosno odgovora sudionika koriste se dodijeljene im šifre.

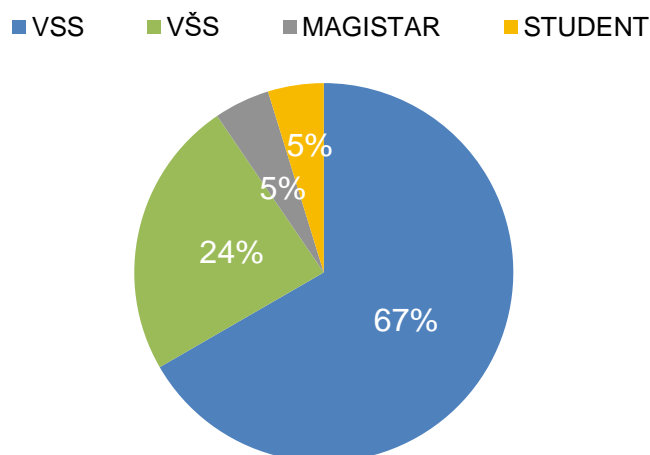
Sudionici su bili upoznati sa svrhom i ciljevima istraživanja. Etičnost istraživačkog postupka u provedbi ovog dijela istraživanja bila je osigurana na način da su mogli odbiti ispuniti upitnik, odnosno da nisu predali upitnik u zadanom vremenu. Svi sudionici bili su informirani o dobrovoljnosti njihova sudjelovanja u istraživanju kao i mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku ispunjavanja upitnika.

Grafički prikaz 2. Županije u kojoj su odgojitelji predškolske djece zaposleni

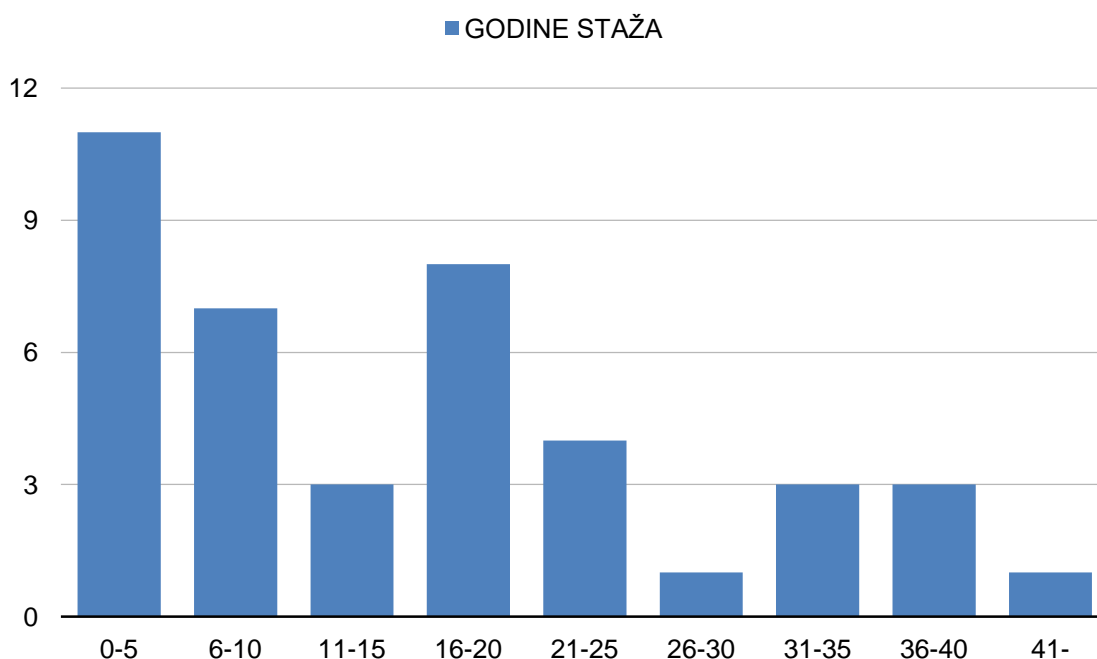
U istraživanju su sudjelovali odgojitelji koji su doživjeli potres kao izvanrednu situaciju, jer žive i rade na potresu pogođenom području. U istraživanje su bili uključeni svi odgojitelji predškolske djece koji su ispunili upitnik u zadanom vremenu.

Grafički prikaz 3. Stupanj obrazovanja odgojitelja predškolske djece

Sudionici istraživanja su odgojitelji predškolske djece, odnosno 28 odgojitelja koji imaju višu stručnu spremu, 10 odgojitelja visoku stručnu spremu, 2 magistra predškolskog odgoja i 1 student.

Grafički prikaz 4. Godine radnog staža odgojitelja predškolske djece

Radno iskustvo, odnosno radni staž sudionika je različit, 2 sudionika su ostavili ovu rubriku praznu, 11 sudionika je napisalo da imaju od nula radnog staža do 5 godina, 7 sudionika od 6 do 10 godina radnog staža, 3 sudionika od 11 do 15 godina radnog staža, 8 sudionika od 16 do 20 godina radnog staža, 4 sudionika od 21 do 25 godina radnog staža, 2 sudionika od 26 do 30 godina radnog staža, 3 sudionika od 31 do 35 godina radnog staža i 1 sudionik preko 40 godina radnog staža.

Provedeno istraživanje je samo ilustracija, te se ne može zaključivati o općoj slici percepcije odgojitelja predškolske djece. No, unatoč tomu, smatrali smo korisnim provjeriti iskustva odgojitelja u praksi te na tom temelju ponuditi prijedloge poboljšanja odgojno-obrazovnog rada u svrhu zaštite dječjeg prava na život i zdravlje u izvanrednim situacijama potresa.

6. REZULTATI I RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja je, kako je već istaknuto, predložiti načine poboljšanja zaštite dječjeg prava na život tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima s naglaskom na potres.

Nakon ispunjenog upitnika, interpretirani su odgovori svakog sudionika istraživanja, odnosno njihov opis iskustava i kako shvaćaju svoje iskustvo. Izjave sudionika nalaze se u prilogu, a dobiveni rezultati prezentirani su u sljedećim odlomcima. Fokus tumačenja podataka bio je doživljaj i opis odgojitelja predškolske djece. Analiza podataka odvijala se sažimanjem postojeće građe, zatim kodiranjem, odnosno pridruživanjem kodova odgovorima ispitanika i prikazivanjem podataka i izvođenjem zaključka. U sljedećim odlomcima razmotrit ćemo učinkovitost smjernica za postupanje prilikom potresa, prema percepciji odgojitelja i njihovog uvjerenja o tome kako one funkcioniraju u praksi.

6.1. Uloga odgojitelja u zaštiti dječjeg prava na život tijekom potresa u dječjem vrtiću

Odgovori na prvo istraživačko pitanje, kako odgojitelji štite dječje pravo na život u dječjim vrtićima tijekom potresa kao izvanredne situacije nalaze se u prilogu 2. Analizom podataka dobivene kategorije su da odgojitelji štite dječje pravo na život na način da pripremaju djecu za izvanredne situacije - potres i samo postupanje prilikom potresa.

Prvo definirano tematsko područje odnosilo se na pripremanje djece za izvanredne situacije kao što je potres. Odgojitelji u dječjim vrtićima čine to na način da primjenjuju protokol matičnog dječjeg vrtića, educiraju se, isto tako djecu pripremaju kroz igre i razgovor, vježbe te aplikacije sigurne kuće i puta evakuacija, te kroz međusobnu suradnju svih zaposlenika dječjeg vrtića.

U dječjim vrtićima primarna je sigurnost djece, u svrhu toga nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta izdalo je naredbu da svi vrtići u svoje programe moraju ugraditi sigurnosne mjere (Jovančević i Malenica, 2016.). Pripremanje djece za izvanredne situacije odnosi se na primjenjivanje protokola dječjih vrtića. Protokol postupanja u slučaju potresa u dječjim vrtićima isti je za sve u Republici Hrvatskoj, odnosi se na ponašanje tijekom potresa, ako ste pod ruševinama i ponašanje nakon potresa te pripremne preventivne radnje za koje su odgovorni djelatnici dječjeg vrtića. Za protokole koji se primjenjuju u vrtiću odgovoran je ravnatelj dječjeg vrtića, odnosno odgovoran je za specifičnosti koje se odnosi na svaku sobu dječjeg vrtića i vanjski prostor, te protokoli moraju biti trajno izloženi na oglasnim pločama za zaposlenike i uvijek dostupni (Jovančević i Malenica, 2016.). U protokolu svakog vrtića navodi se posebno koji su zaposlenici osposobljeni za provođenje evakuacije i spašavanja, odnosno svaki djelatnik vrtića ima svoju odgovornost i dužnost na radnom mjestu. U ovom radu koristit ćemo za primjer protokol postupanja u slučaju potresa dječjeg vrtića Izvor (2020). Protokolom se pripremaju djeca i odgojitelji za potres, te usvajaju vještine ponašanja i postupanja, kojima će se minimalizirati negativne posljedice potresa. O tome da se protokol provodi govore i odgovori sudionika istraživanja - *protokoli određuju postupke koji ako se provode kako treba štite dječje živote. (SGZ23) i protokol propisan od strane dječjeg vrtića... (SGZ25).*

Isto tako odgojitelji su svjesni važnosti - *s vremena na vrijeme obavezno se prisjetiti postupanja (protokola) u slučaju izvanrednih situacija... (SGZ9)* s ciljem da se zaštite dječja prava, ponajprije pravo djeteta na život.

Edukacija predstavlja važan segment pripreme djece i odgojitelja o načinima učinkovitog i sigurnog postupanja prije, tijekom i nakon potresa. Kroz edukaciju odgojitelji stječu profesionalne kompetencije koje uključuju znanja, sposobnosti i vještine te će kroz svoje motoričke i verbalne sposobnosti (Modrić, 2013.) zaštititi djetetov život, ali ih i naučiti samozaštiti vlastitog života. Odgojitelji i sami navode važnost edukacije *...educirati sve odgojitelje, stručni tim, pomoćno osoblje kako bi se znali ponašati i snaći u opasnim situacijama (SGZ8), te redovito educiranje osoblja... (SGZ14)*, oni sami predlažu što smatraju bitnim za zaštitu dječjeg prava na život - *bolja edukacija i vježbe, tj. simulacija situacija i vježbe evakuacije (SGZ20)*.

Kroz igre i razgovor te u skladu s dobi, potrebama i mogućnostima djeteta razmatra se što učiniti ukoliko se dogodi novi potres. S djecom treba primjereno razgovarati što je to potres i kako se ponašati ukoliko dođe do njega, a pritom je osobito važna primjena igre, jer pomoću nje djeca razumiju svijet. Igra je djeci zabavna i samomotivirajuća, na taj način djeca asimiliraju znanja o potresu i prave smisao vanjske realnosti njenim ponovnim stvaranjem u igri (Petrović-Sočo, 1999.). Kroz igru, odnosno zamišljene situacije djeca se mogu osjećati sigurnima, uspješnim i kompetentnim za postupanje prilikom potresa. Isto slijedi iz odgovora odgojitelja - *kroz razgovor i igru djeci objasniti što treba napraviti i kako postupati u opasnim situacijama (SSMŽ8)*, kao što je već navedeno - *educiranje djece kroz igru u slučaju potresa treba se odvijati prema njihovoj dobi... (SGZ12)*, te se ističe važnost *...česte igre i ponavljanje utvrđenih/dogovorenih pravila postupanja (kroz igru) i to na raznim mjestima/prostorima u kojima boravimo (SGZ19)*.

Kroz igrane situacije s djecom treba vježbati postupak zaštite prilikom potresa u različitim situacijama i prostorima. Isto tako trebaju se provoditi redovite godišnje vježbe na razini cijelog vrtića (DV Izvor, 2020.). Kontinuirane vježbe postupanja u izvanrednim situacijama potresa omogućuju djeci i odgojiteljima da se pripreme i nauče učinkovito ponašanje. Vježbanjem s djecom radi se na prevenciji katastrofalnih posljedica potresa, jer učenjem i uvježbavanjem ponašanja i

samozaštitnih vještina štiti se dječji život. U dječjim vrtićima interakcija odgojitelja i djece predstavlja učinkovit pristup podučavanja i vježbanja, osobito u pripremi za izvanredne situacije, te u takvim situacijama ponašanje odgojitelja postaje model djeci putem kojega ona uče (Modrić, 2013.), a okruženje oko djece i provođenje vježbi utječe na iskustveno učenje djece (Beard i Wilson, 2006.). S djecom je važno provoditi vježbe, ili kao što i sami sudionici odgovaraju - *vježbe kojima ćemo sebe i djecu izvježbati kako i na koji način postupiti u slučaju potresa. (SGZ2)*. Sami odgojitelji spominju važnost pripremanja za izvanredne situacije: *što više ponavljati s djecom ponašanje u slučaju potresa, požara – minimalno 2x tokom mjeseca, da djeca budu upoznata i pripremljena na nepredvidive situacije (SGZ4) i češće evakuacijske vježbe, 1x godišnje je premalo (SGZ18)*. Odgojitelji pritom imaju mišljenje kako bi se to trebalo ostvariti, te kao ključne elemente ističu *...više vježbe kako u samoj skupini, tako i na razini cijelog vrtića. (SGZ24) i kontinuirano provoditi vježbe edukacije i evakuacije - nenajavljene (SGZ26)*.

Djeci treba pokazati najsigurnije mjesto u prostoru (nosive zidove), koje treba označiti i povremeno ih podsjećati što ono znači. Aplikacijama označavaju se sigurne kuće - *po sobama i ostalim dijelovima vrtića imamo označeno mjesto gdje su nosivi zidovi kod kojih moramo stati ukoliko bude potres (SSMŽ5)*, odnosno *u svakoj sobi smo izradili tzv. sigurne kućice na nosivim zidovima...(SSMŽ7)*, isto tako naglasili su kako bi *...trebali osmisliti univerzalni simbol za označavanje nosivih zidova... (SGZ26)*, jer bi tada svi odgojitelji uvijek znali gdje je nosivi zid kada dođu na zamjenu u drugu skupinu ili prilikom promjene sobe u narednoj pedagoškoj godini.

Isto tako, aplikacijom treba biti označen put evakuacije kojim se izlazi na zbornu mjesto. Odgojitelji, djeca i ostali zaposlenici uvijek trebaju znati koji se izlaze koriste prema evakuacijskom planu ili nacrtu, gdje stoje ključevi koji otvaraju pojedina vrata, kako postupiti ako nestane struje te gdje je zbornu mjesto na kojem se nalaze odgojitelji i djeca poslije potresa (DV Izvor, 2020.). Odgojitelji ističu kao relevantno *...označiti put do izlaska na zbornu mjesto da se djeca mogu snaći (SSMŽ1) i grafički prikaz evakuacije...(SSMŽ3)*, s tim da navedeno treba biti razumljivo djeci i ostalima koji se nalaze u tom prostoru.

Proces stvaranja razumijevanja i postizanje dogovora o podjeli uloga, dužnosti i odgovornosti u slučaju izvanredne situacije potresa, određuje i ukupna kvaliteta odnosa i komunikacije svih djelatnika u vrtiću (Bruner, 2000.). Suradnja sa svim djelatnicima vrtića te poštivanje kontekstualnih različitosti prostora ili objekata u kojima odgojitelji djeluju iznimno je važna. Treba stoga postojati zajedničko razumijevanje i zajednički plan podjela uloga za izvanredne situacije s ciljem zaštite dječjeg prava na život. Iz tog razloga važna je ...*suradnja svih sudionika na isti način (SGZ2)*, odnosno - *unaprijed dogovorena podjela uloga u slučaju nezgode (SGZ28)*.

Drugo definirano tematsko područje odnosi se na samo postupanje prilikom potresa. Odgojitelji u dječjim vrtićima čine konkretne radnje primjerice: stati kraj zida na sigurno mjesto, zaštititi ekstremitete, paziti na tehničke opasnosti, izlazak, okupljanje, pobrinuti se za dostupnost odjeće, prvu pomoć, te smirivanje, snalažljivost i psihološku pomoć za djecu.

Prema protokolu i uputama Hrvatskog Crvenog križa (2017) odmah treba pozvati djecu da se sklone na prethodno označena sigurna mjesta. Djeca se trebaju smjestiti ispod stabilnog stola, ako nema stolova, treba čučnuti uz nosivi zid i kutove sobe gdje nema prozora niti stvari na zidovima (prethodno dogovorena sigurna mjesta), te uputiti djecu da zaštite glavu i vrat rukama.

Odgojitelji su navodili da prvo što su učinili i što se treba učiniti kada nastupi potres je stati kraj zida, odnosno na sigurno mjesto: *okupiti djecu na unaprijed dogovoreno i obilježeno „sigurno mjesto“ ... (SGZ18)* i *...ostati u prostoriji dok se podrhtavanje ne smiri i pozvati djecu kod sigurnog zida... (SGZ9)*.

Tijekom potresa dolazi do izražaja uloga odgojitelja, jer mora u kratkom periodu upozoriti i obavijestiti djecu što trebaju napraviti, te ujedno se pobrinuti da svi budu zaštićeni. Osobno pravo djeteta je pravo na život, opstanak i razvoj prema čl. 6. Konvencije o pravima djeteta (Hrabar, 2021.) i tada odgojitelji moraju djelovati u svrhu zaštite djetetovog života. Tijekom trajanja potresa važno je da djeca zaštite ekstremitete: *...čučnuti, pokriti rukom glavu (ostati tako dok podrhtavanje ne prestane) ... (SGZ9)*, odnosno *zaštititi glavu rukama, skloniti se na prvo dostupno sigurno mjesto koje smo prethodno zajedno s djecom utvrdili: ispod stola ili ostati u krevetu i pokriti se preko glave ako nas tu zatekne (SGZ19)*.

Prema protokolu o uređenju dječjeg vrtića treba voditi računa o pohranjivanju opreme i pozicioniranju iste - namještaj, police, slike moraju biti učvršćene u zidove i stabilne, teške i staklene stvari treba smjestiti na niske pozicije. Isto tako prilikom potresa treba paziti na tehničke opasnosti. Djecu treba odmaknuti od polica, staklenih stijena, pregradnih zidova, prozora i sl.. Svi izlazi i hodnici moraju biti prohodni i slobodni od stvari, jer kad prestane potres treba odmah izići na predviđeni izlaz vodeći računa da se izvedu sva djeca na otvoreno. Sudionici istraživanja organiziraju odgojno-obrazovni proces na način *...smanjiti sve moguće tehničke opasnosti i rizike koji mogu biti prijetnja...(SGZ7)* i *prohodnost putova, sigurnost prostora u kojem boravimo (SGZ28)*.

Prema protokolu treba se smjestiti na predviđeno mjesto na dvorištu i biti spremni na naknadno podrhtavanje tla. Odgojitelji navode izlazak *...nakon smirivanja u najkraćem roku izvodimo djecu van već predviđenim i unaprijed dogovorenim putem (SGZ8)* i *...izlazimo iz vrtića na najbliži izlaz (SSMŽ6)*. Nakon što se izađe na otvoreno i prethodno dogovoreno sigurno mjesto, provodi se okupljanje - *svi smo okupljeni na našem igralištu kao najsigurnijem mjestu (SSMŽ9)* i *...okupljamo se na dogovorenom mjestu (SGZ3)*.

Prema protokolu ako je zimski period, prema procjeni situacije i trenutnog stanja odgojitelj se može naknadno vratiti po odjeću, obuću i deke za djecu. Zbog izvanrednih okolnosti, odgojitelji trebaju biti spremni na nepredvidive situacije tijekom i nakon potresa. Odgojitelji su navodili da su pripremili za djecu gdje će odlagati svoju odjeću i obuću, odnosno koristili su - *veliku kutiju u koju su odlagali svoje jakne... (SSMŽ4)* ili *...pripremljena odjeća (jakne i cipele) u zajedničkoj vreći (SGZ27)*.

Ako je dijete ozlijeđeno treba postupati prema Protokolu o pružanju prve pomoći, te treba imati blizu pripremljenu prvu pomoć *...pripremiti deke, torbe prve pomoći i vodu... (SSMŽ3)* ili *imamo u kupaonici potresnu kutiju... (SSMŽ4)*.

Odgojitelji cijelo vrijeme trebaju održati prisebnost, provjeriti ima li ozlijeđene djece i jesu li sva djeca izašla na otvoreno. U izvanrednim situacijama važno je da odgojitelj bude smiren i strpljiv, te suosjećajan prema djeci. Odgojitelji su model kako se treba ponašati u izvanrednim situacijama kao što je potres. Odgojitelji

moraju smiriti osim sebe i djecu kao što navode *...pokušala bih ih utješiti i smiriti...(SSMŽ2)* te *...ostati smiren tijekom potresa...(SSMŽ3)*.

Isto tako odgojitelj treba biti i snalažljiv. D' Zurilla (1988) prema Modrić (2013) definira socijalnu kompetenciju kao pojam koji se odnosi na širok repertoar vještina koje omogućuju odgojitelju učinkovito nošenje sa zahtjevima izvanrednih situacija. Većina istraživača se slaže da su socijalne kompetencije čovjekova sposobnost djelotvornog funkcioniranja u socijalnom kontekstu (Modrić, 2013.). Odgojiteljeve socijalne kompetencije dolaze do izražaja prilikom potresa, odnosno u izvanrednim situacijama, što bitnim smatraju i sami odgojitelji - *snalažljivost u izvanrednim situacijama, brze reakcije, fleksibilnost (SGZ16), ...prilagodba, snalaženje u određenom trenutku (SGZ17)*.

Odgojitelji tijekom i nakon potresa trebaju pružiti i biti psihološku pomoć djeci. Za kvalitetno preživljavanje potresa odgojitelj mora znati stvoriti uvjete u kojima će djeca zadovoljiti vlastite potrebe, te odgojitelj treba posjedovati vještine prepoznavanja nezadovoljenih temeljnih potreba djeteta (Modrić, 2013.) tijekom i nakon potresa. U takvoj situaciji djeci je potrebno biti podrška, razumjeti i prihvatiti njihove osjećaje, te im vratiti osjećaj sigurnosti. U takvim situacijama treba kao što odgojitelji navode *...stvaranje osjećaja sigurnosti i povjerenja kod djece (SSMŽ7)*, jer *odgojitelji imaju važnu ulogu u osiguravanju djetetu adekvatne podrške, izgradnje sigurnosti i otpornosti prilikom potresa (SSMŽ10)*.

6.2. Odgojiteljev doživljaj pružanja podrške i educiranja za postupanje prilikom potresa

U cilju boljeg razumijevanja kako zaštititi dječje pravo na život u dječjem vrtiću odgojiteljima predškolske djece postavili smo pitanje tko im je pružio podršku i educirao ih za postupanje prilikom potresa. Odgojitelji su kao odgovore na postavljeno pitanje navodili su da im je pomogla literatura, preventivni program mjera unapređivanja sigurnosti i zaštite djece u dječjem vrtiću, stručne osobe, javne ustanove, informacijski susreti, edukacije, pisani materijali, volonteri i mediji. Iz

odgovora ispitanika vidljivo je da su ključnu podršku i edukaciju odgojitelji dobili iz Protokola postupanja u slučaju potresa i literature, te od ravnatelja dječjeg vrtića, stručnog tima u dječjem vrtiću, stožera civilne zaštite, Hrvatskog Crvenog križa, vatrogasaca, iz medija i kroz razgovore. U prilogu 3. nalaze se izjave sudionika na drugo istraživačko pitanje.

Odgojitelji su kao literaturu navodili knjige i slikovnice. Smatramo da su knjige, odnosno čitanje temelj za učenje svega što nas okružuje, općenito one su sredstvo učenja, znanja, obrazovanja, pomoću njih spoznajemo relevantne informacije o potresu i širimo svoje spoznaje. Priručnik Hrvatskog Crvenog križa „Odgoj za humanost od malih nogu“ (2017) omogućava stjecanje odgoja za humaniji, zdraviji i sigurniji život, te je koristan instrument za pripremu djece za izvanredne situacije, što su odgovorili i odgojitelji - *kroz priručnik... (SGZ3) literatura „Odgoj za humanost od malih nogu“ (SGZ6).*

Zatim, istaknuli su slikovnice jer imaju pedagošku vrijednost s ciljem da u konačnici pozitivno utječu na razvoj djeteta rane dobi (Šišnović, 2012.), odnosno da se dijete pripremi za potres. Čačko (2000) i Centner (2007) prema Šišnović (2012) naglašavaju važnost spoznajne uloge slikovnice – ona pomaže djeci da bolje razumiju sebe, svoje osjećaje i saznaju ono što ih zanima o potresu, opisuje i približava moguće situacije kako se nositi u izvanrednim situacijama. Slikovnice koje čitamo djeci trebaju biti primjerene njihovoj dobi te perceptivnim i receptivnim mogućnostima djeteta, kao što je navedeno u odgovorima - *literatura vezana uz potres – slikovnice (SGZ4) i ...prikladnu priču prema kojoj smo vježbali i izražavali emocije (SGZ26).*

Preventivni program mjera unapređivanja sigurnosti i zaštite djece u dječjem vrtiću odnosi se na Protokol postupanja u slučaju potresa, Plan evakuacije i spašavanja te vježbe. Protokoli se sastoje od dva dijela, prvi se odnosi na redovite mjere sigurnosti u dječjim vrtićima, a drugi na obvezne postupke zaposlenika vrtića u kriznim situacijama (Jovančević i Malenica, 2016.). Protokol postupanja u slučaju potresa je preventivni program mjera unapređivanja sigurnosti i zaštite djece, te razvija uvjete za maksimalnu sigurnost djece tijekom boravka u dječjem vrtiću. Protokol postupanja u izvanrednim i kriznim situacijama usmjeren je na osiguravanje uvjeta

za sigurnost djece s aspekta zdravlja i osobne sigurnosti, odnosno vodeći računa o zaštiti prava djece na život. Protokol se svojom strukturom osobito odnosi na odgojitelje, jer oni svakodnevno neposredno rade s djecom - *Protokol za postupanje u izvanrednim okolnostima nalazi se na svakom objektu našeg vrtića, tako da je pristup takvim informacijama moguć svakodnevno. Protokol je u pisanom obliku i u obliku shematskog prikaza sigurnog mjesta (SGZ8), te protokol je dostupan u svim sobama i svi smo upoznati s njim (SGZ26).*

Uz protokol važan faktor zaštite dječjeg života je i Plan evakuacije i spašavanja. Evakuacija je organizirano napuštanje mjesta rada zbog izvanredne situacije kao što je potres. Unaprijed su organizirani smjerovi kretanja i sigurna mjesta te okupljanje evakuirane djece, odgojitelja i ostalih zaposlenika. Prema čl. 55. Zakona o zaštiti na radu (NN, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18. i 119/22.) poslodavci, odnosno ravnatelji dječjih vrtića obvezni su izraditi Plan evakuacije i spašavanja za slučaj potrebe, te odrediti osobe koji će provoditi mjere zaštite od požara i spašavanja i odgojno-obrazovne djelatnike upoznati s donesenim planom. Isti zakon se primjenjuje i u slučaju potresa, te se izlažu - *plakati s Planom evakuacije u hodnicima i sobama (SGZ12).*

Vježbama evakuacije se djeca i odgojitelji pripremaju za potres, na razini svake odgojne skupine posebno i na razini cijelog vrtića. Prema Protokolu postupanja u slučaju potresa u pripremne preventivne radnje za koje su odgovorni djelatnici dječjeg vrtića navode se redovite godišnje vježbe na razini cijelog vrtića. Provođenje ...*vježbi (SGZ2)* je obveza i odgovornost svih djelatnika dječjeg vrtića, a prvenstveno ih provode odgojitelji s djecom.

Stručne osobe imaju ključnu ulogu u procesu pripreme za postupanje u izvanrednim situacijama potresa. Svi djelatnici vrtića doprinose stvaranju sigurnog i zaštićenog okruženja, osobito odgojitelji, oni u neposrednom radu, situacijski i planski osmišljenim aktivnostima za djecu stvaraju mogućnosti učenja samozaštitnih ponašanja i proaktivnih djelovanja za potres. Odgojitelji su navodili da su ih informirale i educirale razne stručne osobe, odnosno ravnatelj dječjeg vrtića, povjerenik zaštite na radu, stručni tim u dječjem vrtiću, psiholog u dječjem vrtiću, pedagog u dječjem vrtiću i građevinski inženjer statičar.

Ravnatelj dječjeg vrtića prema čl. 36. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN, 10/97., 107/07., 94/13., 98/19. i 57/22.) je poslovodni i stručni voditelj dječjeg vrtića. Uz poslove utvrđene Zakonom o ustanovama ravnatelj obavlja druge poslove utvrđene aktom o osnivanju i statutom. Ravnatelj u ulozi rukovoditelja ima veliku odgovornost planiranja, organiziranja, motiviranja i vrednovanja uspješno provedenih priprema za postupanje prilikom potresa. Odgojitelji su prepoznali i navodili njegovu funkciju - *ravnateljica nas informira u vezi promjena protokola... (SSMŽ1)* i *...tim vođen ravnateljem uputio je sve zaposlenike o sigurnim mjestima, načinima ponašanja tijekom potresa (SGZ8).*

Važna je i uloga povjerenika zaštite na radu koji prema Zakonu o zaštiti na radu (NN, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18. i 119/22.) prema čl.71. ima prava i obveze pratiti primjenu pravila, mjera, postupaka i aktivnosti zaštite na radu, te štiti interese radnika koje se odnose na pripremne radnje za postupanje prilikom potresa. Isto tako ima pravo podnositi ravnatelju dječjeg vrtića prijedloge vezane uz donošenje odluka iz zaštite na radu koje se odnose na potres i zahtijevati da poduzme odgovarajuće mjere u svrhu smanjenja i otklanjanja rizika, te sudjelovati s njim u planiranju unapređivanja uvjeta rada. Povjerenik treba svojim djelovanjem poticati odgojitelje na provedbu zaštite na radu, odnosno pripreme za postupanje prilikom potresa, te ukloniti prepreke ako postoje. Njegovu ulogu u dječjem vrtiću prepoznali su i odgojitelji - *u našem vrtiću postoji tim koji vodi brigu o zaštiti na radu... (SGZ8)*, odnosno *educirale su nas osobe zadužene za zaštitu na radu (u našem vrtiću)... (SGZ18).*

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN, 10/97., 107/07., 94/13., 98/19. i 57/22.) ustrojstvo i rad vrtića temelji se na stručnom, pedagoškom, djelotvornom, svrhovitom, odgovornom i pravovremenom obavljanju odgojnih i obrazovnih zadaća, te organizacijskih i drugih poslova, pritom važnu ulogu ima i stručni tim u dječjem vrtiću. U vrtiću rade stručnjaci različitih profila - pedagog, psiholog i stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila, defektolog ili logoped (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, NN, 63/08. i 90/10.). Stručni tim štiti osnovno dječje pravo na život, uz ostala dječja prava. Sudjeluje u planiranju i stvaranju organizacijskih uvjeta za provođenje sigurnosnih mjera

postupanja u slučaju potresa. Stručni tim potpora je djeci i odgojiteljima, potiče pozitivno i sigurno okruženje i razvoj djeteta, promjene i primjerenost okoline i aktivnosti za postupanje prilikom potresa. Isto tako odgovorni su za dijete i za osmišljavanje najpovoljnijih oblika rada i suradnje. Odgojitelji ih navode kao podršku u pripremi za postupanje u slučaju potresa - *suradnja sa svim čimbenicima odgojno-obrazovnog procesa (SGZ19) i uz pomoć stručnog tima... odredili smo sigurna mjesta za svaku skupinu (SGZ28).*

Pedagog planira i ostvaruje cjelokupni kontekst dječjeg vrtića, potiče kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa odnosno kreira uz odgojitelja primjereno prostorno i materijalno okruženje koje potiče djecu na aktivno učenje o zaštiti dječjih prava (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, NN, 63/08. i 90/10.) i pravo djeteta na život prilikom potresa. Pojedini sudionici posebno su imenovali članove stručnog tima koji su im pomogli kao što je *...pedagog... (SSMŽ10).*

Psiholog surađuje s odgojiteljima radi zaštite dobrobiti djeteta, provodi intervencije u stresnim i kriznim situacijama te utvrđuje specifične odgojno-obrazovne potrebe djece, odnosno pruža podršku djeci i odgojiteljima prilikom pripreme za postupanje u slučaju potresa (Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, NN, 63/08. i 90/10.). Njegova pomoć se očitovala - *kroz tekstove vezane uz potres dobivene od stane psihologinje... (SGZ12) i psiholog je donio brošure i materijale za djecu... (SGZ21).*

Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja donijelo je odluku o tehničkom propisu za građevinske konstrukcije (Tehnički propisi za građevinske konstrukcije, NN, 153/13. i 17/17.). Prema čl. 21. ovog propisa treba se napraviti pregled građevinskih konstrukcija poslije izvanrednih događaja kao što je potres. Svrha je prema čl. 23. utvrđivanje općeg stanja konstrukcije, zbog nosivosti i otpornost na potres te za pravilno funkcioniranje građevine, a čijim otkazivanjem može biti ugrožena sigurnost djelatnika dječjeg vrtića i djece. Nakon što se je dogodio niz potresa podršku odgojiteljima dali su građevinski inženjeri statičari, procijenili su stanje objekta u kojima borave zajedno s djecom te su na taj način dobili osjećaj sigurnosti i *uz pomoć... statičara odredili smo „sigurna mjesta“ za svaku skupinu (SGZ28).*

Volontiranje u kriznim situacijama obavlja se u situacijama koje nalaže hitnost zbog izvanrednih situacija kao što je potres. Volonteri različitih profila zanimanja su se brzo pojavili nakon što se je dogodio potres te su pružili pomoć i podršku djeci i odgojiteljima na potresom pogođenom području. Prema čl. 3. Zakona o volonterstvu (NN, 58/07., 22/13., 84/21. i 114/22.) volontiranje se smatra dobrovoljnim ulaganjem osobnog vremena, truda, znanja i vještina, obavljaju se usluge ili aktivnosti za dobrobit drugih osoba ili zajednice, tako su volonteri brzo izašli na potresom pogođeno područje i pružili pomoć - *nakon potresa pojavili su se volonteri koji su nam mnogo pomogli... (SSMŽ4).*

Mediji pak omogućuju brzi pristup informacijama koji pomažu odgojiteljima kako zaštititi dječji život u izvanrednim situacijama. Prema čl. 2. Zakona o medijima, mediji su novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja koji su urednički oblikovani programski sadržaji, a prenosi se zapis, glas, zvuk ili slika (Zakon o medijima, 59/04., 84/11., 81/13. i 114/22.). Prema čl. 3. cilj informiranja javnosti je pluralizam i raznovrsnost medija, sloboda protoka informacija i otvorenost medija za različita mišljenja, uvjerenja i za raznolike sadržaje. Treba biti kritičan prema raznim informacijama, koje nude mediji. Pojedini sadržaji nisu primjereni djeci, te se zasebno reguliraju s jasno postavljenim ograničenjima u svrhu zaštite djece. Neki sadržaji mogu imati pozitivan utjecaj na razvoj djeteta, primjerice obrazovni programi s ciljem priprema djece za potres, čije se prikazivanje potiče, a u pojedinom slučaju nameće obveza prikazivanja (Lisičar, 2016.). Nakon potresa djeca su mogla gledati edukativne i video materijale te edukativnu platformu Hrvatskog Crvenog križa „Sigurnija djeca“. Konvencija o pravima djeteta jamči slobodu izražavanja djeteta, što uključuje slobodu traženja, primanja i širenja informacija te nalaže pružanje pomoći roditeljima u odgoju i zaštiti djeteta (Lisičar, 2016.). Kroz medije dostupne su nam javne informacije, te moramo biti odgovorni koji sadržaj pokazati djeci i na koji način ga primijeniti u odgojno-obrazovnom procesu. Mediji imaju svoju svrhu, koja može biti edukativna - *kroz medije sam čitala... (SGZ20) i putem youtubea i interneta sam pronašla edukacijska videa kako nastaje potres i kako reagirati, što učiniti (SGZ27).*

Javne ustanove koje su odgojitelji naveli su dječji vrtić, vatrogasci, Hitna pomoć, Stožer civilne zaštite, Hrvatski Crveni križ, specijalizirane ustanove, Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba, centri za uzbunjivanje, udruge i Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO). Prema čl. 6. Zakona o ustanovama (NN, 76/93., 29/97., 47/99., 35/08. i 127/19.) one se osnivaju za obavljanje djelatnosti ili dijela djelatnosti ako je zakonom određeno da se ona obavlja kao javna služba, a njezina djelatnost utvrđuje se osnivačkim aktom prema čl. 29.

Dječji vrtić je javna ustanova koja u okviru djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja skrbi o djeci rane i predškolske dobi ostvaruje programe odgoja, obrazovanja i zaštite djece predškolske dobi u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece, pritom štiti i poštuje dječja prava. Povezivanje i suradnja među odgojiteljima i odgojitelja sa stručnjacima iz vlastite odgojno-obrazovne ustanove, potiče razvoj profesionalne zajednice učenja u kojoj svatko pridonosi dinamici koja potiče i podupire kontinuirani profesionalni razvoj (Slunjski, 2008.) s ciljem zaštite dječjeg prava na život, ponajprije pravo djeteta na život kroz pripreme za potres. Odgojitelji su pritom istaknuli - *ustanova u kojoj radim – dječji vrtić (SGZ2)*, odnosno *matični vrtić... (SGZ24)* u kojem su odgojitelji zaposleni.

Odgojiteljima pomoć su pružili i vatrogasci. Prema Zakonu o vatrogastvu (NN, 125/19.) čl. 24. vatrogasna zajednica grada potiče aktivnosti u pogledu poboljšanja stanja zaštite od potresa i drugih izvanrednih situacija te organizira javna savjetovanja o očekivanim rizicima od izvanrednih događaja u jedinici lokalne samouprave. Vatrogasci osim u postupanju u neposrednim opasnostima imaju veliku ulogu i kod saniranja posljedica potresa i drugih izvanrednih situacija te izravnog spašavanja ljudskih života. Njihova uloga se očituje u izjavama odgojitelja *vatrogasci – kako reagirati u izvanrednim situacijama i sl. (SGZ1)*, odnosno *vatrogasna postrojba (SSMŽ3)*.

Djelatnost hitne medicine obuhvaća provođenje mjera i postupaka hitnog izvanbolničkog medicinskog zbrinjavanja na mjestu događaja potresa ili tijekom prijevoza oboljelih i ozlijeđenih osoba prijevoznim sredstvima hitne medicinske službe. Isto tako sudjeluje u organizaciji i provedbi zdravstvene zaštite u izvanrednim situacijama potresa u koordinaciji s Hrvatskim zavodom za hitnu

medicinu (Zakona o zdravstvenoj zaštiti, 100/18., 125/19. i 147/20.) na način da *zdravstveni djelatnici – saniraju ozljede... (SGZ1)* u slučaju kada je to potrebno, zbog posljedica potresa.

Isto tako, odgojitelji su navodili i Stožer civilne zaštite prema čl. 6. (Zakona o sustavu civilne zaštite, 82/15., 118/18., 31/20., 20/21. i 114/22.) sustav civilne zaštite redovno djeluje putem preventivnih i planskih aktivnosti, te razvija i jača spremnost odgojitelja, operativnih snaga sustava civilne zaštite te žurnih službi i redovnih snaga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prilikom izvanrednih situacija kao što je potres. Stožer civilne zaštite osigurava sveobuhvatne preventivne pripreme i mjere zaštite i spašavanja za postupanje prilikom potresa čime se želi umanjiti nastale posljedice, te cjelokupan sustav učiniti učinkovitim *...pratimo mrežne stranice civilnog Stožera Grada... (SSMŽ7)* ili *vrtić nam je dao naputke dobivene od civilne zaštite (SSMŽ12)*.

Prema Zakonu o Hrvatskom Crvenom križu (NN, 71/10. i 136/20.), isti u svom djelovanju obavlja aktivnosti vezane za pripremu i djelovanje u kriznim situacijama kao što je potres te pomaganje pogođenim zajednicama u oporavku. Kroz organizirane tematske edukacije osposobljava i organizira odgojitelje za pružanje prve pomoći u svakodnevnom životu i izvanrednim situacijama potresa te organizira razne oblike međusobnog pomaganja, odnosno pruža pomoć odgojiteljima u potrebi i žrtvama prirodnih i drugih nesreća u duhu humanizma i solidarnosti. Njegovu ulogu istaknuli su i odgojitelji - *Hrvatski Crveni križ (SGZ6)* odnosno *Crveni križ nam je poslao materijale prema kojima smo uvježbavali djecu za postupanje u slučaju potresa (SGZ13)*.

U sklopu provođenja odgojno-obrazovnog programa planirana je suradnja s vanjskim ustanovama, specijaliziranim za određeno područje s ciljem obogaćivanja kvalitete programa zaštite djece, to posebno dolazi do izražaja u izvanrednim situacijama kao što je potres. Uspostavlja se multidisciplinarno područje razmjene i integriranja zakonskih propisa i smjernica, znanstvenih i teorijskih spoznaja što osigurava sustavno podizanje kvalitete zaštite dječjih prava u vrtiću i pripreme za izvanredne situacije kroz suradnju sa - *specijaliziranim ustanovama... (SGZ19)*.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN, 100/18., 125/19. i 147/20.), Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba je javna ustanova koja obavlja zdravstvenu djelatnost i druge djelatnosti sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba pruža efikasnu i sistematičnu pomoć kada je to potrebno djeci, odgojiteljima i ostalim zainteresiranim osobama. Nakon što su se dogodili potresi, ... *Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba. (SGZ4)* pomogla je odgojiteljima smjernicama kako zaštititi dječje pravo na život, odnosno izdala je za djecu pripremu za postupanje prilikom potresa i kako pomoći djetetu nakon potresa.

Centri za uzbunjivanje prema čl. 46. Zakona o sustavu civilne zaštite (NN, 82/15., 118/18., 31/20., 20/21. i 114/22.) provode mjere civilne zaštite radi spašavanja života i zdravlja djece i građana, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša kroz uzbunjivanje i obavješćivanje, evakuaciju, zbrinjavanje, sklanjanje, spašavanje, prvu pomoć itd. prilikom potresa. Faze u sustavu civilne zaštite prema čl. 47. su prevencija - odgoj i obrazovanje djece o specifičnim sadržajima na temelju postojećih ili posebnih programa, zatim pripravnost i reagiranje prilikom potresa. *Centri za uzbunjivanje i oglašavanje s kojima moj dječji vrtić surađuje i prima naputke. (SGZ19)* pravodobno i učinkovito upozoravaju djecu, odgojitelje i ostale o nadolazećim ili neposrednim opasnostima, te se poduzimaju mjere za izbjegavanje ili smanjivanje rizika od neposrednih situacija opasnosti kao što je potres.

Prema čl. 4. Zakona o udrugama (NN, 74/14., 70/17. i 98/19.) i udruge imaju važnu ulogu za zaštitu ljudskih prava i sloboda, održivi razvoj, te odgojno-obrazovne ciljeve. Udruge štite i promiču prava i interes djeteta i ostalih u skladu sa svojom djelatnošću, te u izvanrednim situacijama kao što je potres brzo i adekvatno pomažu da se situacija normalizira na način da su odgojitelji - *kroz udruge dobili aktivnosti, kartice, igre...* (SGZ28) koje su primjenjivali u radu s djecom.

Nadalje, Agencija za odgoj i obrazovanje prema čl. 29. Zakona o ustanovama (NN, 76/93., 29/97., 47/99., 35/08. i 127/19.) obavlja stručne i savjetodavne poslove u odgoju i obrazovanju. Agencija aktivno sudjeluje i prati obrazovne reforme te unaprjeđuje kvalitetu odgojno-obrazovne djelatnosti, koje se između ostalog odnose i na potres. Kroz svoju djelatnost promiče zaštitu dječjih prava i zaštitu prava djeteta

na život u izvanrednim situacijama potresa kroz razne edukacije koje organizira *Agencija za odgoj i obrazovanje (SGZ24)*.

Za razvoj i zaštitu djeteta potrebna je kvalitetna suradnja njegove okoline, odgojitelja i stručnih suradnika (Srok i Skočić Mihić, 2013.) koji si međusobno vjeruju i pomažu. Konceptija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika predviđa da uz odgojitelje i stručni suradnici profesionalno ostvaruju svoje radne zadatke, a za to je nužna suradnja odgojitelja sa stručnim suradnicima i savjetnicima (Slana, 2005:80. prema Srok i Skočić Mihić, 2013.) s ciljem zaštite dječjeg prava na život i pripremu za postupanje u izvanrednim situacijama. Prema Srok i Skočić Mihić, (2013) uloga odgojitelja je kreirati poticajno okruženje u kojem djeca uče čineći i sudjelujući, odnosno pripremiti se za izvanredne situacije, tako je i uloga stručnog tima i ostalih djelatnika vrtića stvarati poticajno okruženje za djecu. Sudjelovanjem na informacijskim sastancima odgojitelji uz informiranje promišljaju o vlastitoj praksi kroz radne sastanke, razgovore i savjetovanja.

Odgojitelji u dječjem vrtiću na radnim sastancima uče odgovarajuće tehnike te ih se motivira da koriste ono što su naučili, pritom im pomaže međusobna podrška kao što sami navode - *radni sastanak djelatnika dječjeg vrtića (SGZ1)*, odnosno *održavali smo zajedničke sastanke gdje smo dobili riječi ohrabrenja i utjehe (SGZ10)*.

Povezivanje i međusobna suradnja kroz razgovore između odgojitelja i sa stručnjacima iz vlastite odgojno-obrazovne ustanove ili drugih ustanova, vode prema razvoju profesionalne zajednice učenja (Slunjski, 2008.) koja štiti dječja prava. Kroz razgovor, odgojitelj pridonosi dinamici koja potiče i podupire njegov kontinuirani profesionalni razvoj (Slunjski, 2008.) u svrhu zaštite prava djeteta na život i zdravlje tijekom potresa. Odgojiteljima su pomogli - *razgovori međusobno kolegica sa stručnim timom (SGZ9)*, te *razgovori sa članovima stručnog tima (osobito s psihologom, ravnateljem), razmjena iskustava, dobivanje odgovora na moja pitanja... (SGZ19)*.

Odgojitelji u suradnji sa stručnim suradnicima sudjeluju u procesima savjetovanja koji se provode s ciljem razumijevanja odgovornosti u nastajanju izvanrednih situacija, poboljšanja razumijevanja, te učenja učinkovitih postupaka (Arambašić, 2005., prema Srok i Skočić Mihić, 2013.) zaštite dječjeg života i djelovanja u

izvanrednim situacijama kao što je potres. Informirajuća komunikacija omogućuje prenošenje informacija i vještina, te tumačenje i raščlambu činjenica radi smanjenja nesigurnosti u izvanrednim situacijama, isto tako omogućuje davanje i/ili primanje uputa. Ponovna kognitivna procjena omogućuje ponovnu procjenu stresne situacije i problemski pristup – što mogu učiniti ja i što mogu drugi u ovoj situaciji, što pridonosi stvaranju samopouzdanja (Ayalon, 1995.) prilikom postupanja u izvanrednim situacijama potresa koristeći *...psihološko savjetovanje (SSMŽ7)* ili kroz *...podršku i upoznavanje s mogućim situacijama (SGZ7)*.

Odgojitelji na temelju informacijskih sastanaka, razgovora i savjetovanja analiziraju podatke, rješavaju dvojbe te međusobno izmjenjuju ideje o zaštiti dječjeg života i postupanju u izvanrednim situacijama kao što je potres.

Stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje odgojitelja u dječjem vrtiću zakonska je odredba prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN, 10/97., 107/07., 94/13., 98/19. i 57/22.) te profesionalni i osobni put razvoja odgojitelja. Kontinuirano stručno usavršavanje odgojitelja kao provoditelja odgojno-obrazovnog programa odvija se kolektivno i individualno, u organizaciji vrtića i vanjskih institucija. Stručan razvoj odgojitelja nužan je za poboljšanje kvalitete dječjeg vrtića, te pogoduje trajnom učenju i istraživanju, te profesionalnom rastu i razvoju odgojitelja (Miljak i Vujičić, 2002., prema Srok i Skočić Mihić, 2013.). Stručno usavršavanje odgojitelja sustavno podiže kvalitetu zaštite dječjih prava u vrtiću, senzibiliziranje i jačanje stručnih kompetencija odgojitelja za primjenu poznatih i stečenih znanja, tehnika i spoznaja u odgojno obrazovnom procesu s djecom za postupanje u izvanrednim situacijama, odnosno potresu. Stručna usavršavanja provode se iz područja prevencije, zaštite i unapređenja sigurnog boravka djeteta u vrtiću putem stručnih seminara, aktiva, radionica, edukacija u različitim institucijama i udrugama.

Odgojitelji su tako navodili da su pomoć dobili - *kroz edukativne radionice... (SSMŽ7)* i *pružena nam je psiho-socijalna pomoć u obliku radionice (SSMŽ12)* za postupanje u slučaju potresa.

Svoja profesionalna znanja i kompetencije odgojitelji izgrađuju čineći, te ono postaje učenje i vodi razvoju kompetencija, (Beard i Wilson, 2013.) odnosno kroz planiranje

i provođenje aktivnosti za zaštitu dječjeg života i odgojne postupke kako postupiti u neposrednim situacijama opasnosti kao što je potres s ciljem samozaštite i samoočuvanja dječjeg života. Profesionalna znanja i kompetencije odgojitelji stječu - *predavanjima na fakultetu... (SSMŽ2), psihosocijalnim edukacijama u ustanovi (SSMŽ4) i putem online edukacija (SSMŽ6).*

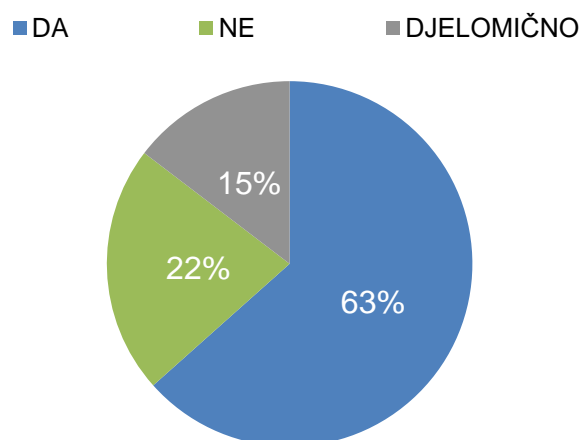
Pisani materijali kao letci, brošure, pisane i slikovne upute svojim oblikom najbolji su medij za slanje obavijesti ili za prenošenje nekih bitnih informacija, jer predstavljaju jednostavan i pristupačan način komuniciranja. U svojem sadržaju pisani materijali sadrže slike, grafike ili ilustracije zajedno s jasnim tekstualnim informacijama koje prenose jasnu poruku o postupanju u slučaju potresa. Naglašavaju bitne informacije pomoću tekstualnih okvira i ilustracija kako bi informacije pretvorili u čitljive sekcije te na taj način motiviraju odgojitelje i roditelje na čitanje ponuđenog sadržaja (Pennisi i sur., 2011.) u svrhu zaštite dječjeg života. Prije potresa postojao je mali broj pisanih materijala koji su navodili kako postupiti prilikom i nakon potresa, te nisu bili u sklopu odgojno-obrazovnog procesa i ponuđenih materijala roditeljima. Nakon potresa kontinuirano su se osiguravali pisani materijali, odnosno informativni i edukativni materijali (plakati, leci, odabrane teme iz stručne literature i stručnih časopisa, prijedlozi za provođenje zajedničkih aktivnosti s djecom) koji se koriste u obrazovnu svrhu s naglaskom na zaštitu dječjeg prava na život tijekom potresa. Pisani materijali, kao strateško sredstvo informiranja, za cilj imaju stalno poboljšavati, unapređivati i predstaviti upute - *u pisanom dokumentu na svakom odjelu (SGZ14), kroz razne edukativne letke... (SGZ5), brošure raznih udruga Grada Zagreba, kao što je ured za upravljanje hitnim situacijama – ponašanje tijekom izvanredne situacije potresa (SGZ8) i slikovni materijali s uputama (SGZ19) za postupanje u slučaju potresa koji se nalaze u odgojnim skupinama i garderobama.*

6.3. Odgojiteljev doživljaj zadovoljstva načinom i vremenom pripreme djece za postupanje u slučaju potresa

U odgovorima na treće istraživačko pitanje - koliko su odgojitelji predškolske djece zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u izvanrednim situacijama potresa, mogu se vidjeti specifične razlike u doživljajima odgojitelja. U fokusu trećeg istraživačkog pitanja je način provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa i vremenski intenzitet provođenja priprema za postupanje u izvanrednim situacijama. Odgojitelji su na različite načine doživjeli provođenje priprema za postupanje u slučaju potresa, u skladu s iskustvom kojeg su imali. U prilogu 4. nalaze se izjave sudionika istraživanja.

Prema čl. 17. Zakona o zaštiti na radu (NN, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18. i 119/22.) poslodavac, odnosno ravnatelj je obvezan organizirati i provoditi zaštitu na radu, raditi na prevenciji rizika te obavještavati, osposobljavati, organizirati i prilagoditi zaštitu na radu u promjenjivim okolnostima koje mogu nastupiti prilikom izvanrednih situacija, kao što je potres. Prema čl. 55. istog propisa ravnatelj je obvezan poduzeti mjere zaštite od požara, odnosno potresa i spašavanja, izraditi Plan evakuacije i spašavanja, odrediti odgojitelje koji će provoditi mjere te osigurati pozivanje i omogućiti postupanje javnih službi nadležnih za zaštitu od požara i spašavanje (Zakon o zaštiti na radu, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18. i 119/22.). Isto tako Zakon o radu prema čl. 28. navodi da je ravnatelj dužan organizirati rad i osposobiti odgojitelje za rad, na način koji osigurava zaštitu života i zdravlja odgojitelja i djece u skladu s posebnim zakonima i drugim propisima. U nastavku su pokazani pojedini indikatori kako odgojitelji predškolske djece doživljavaju provođenje priprema za postupanje u slučaju potresa.

Grafički prikaz 4. Odgojiteljev doživljaj zadovoljstva provođenjem priprema za postupanje u potresu kao izvanrednoj situaciji.

Najviše odgojitelja, njih 63% je odgovorilo da su zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije, odnosno postupcima ravnatelja - *da, dobili smo ih brzo i odmah smo krenuli sa vježbama (SSMŽ1) i da, zato što se provođenjem tih priprema provodi sve što je u tom trenutku moguće (SSMŽ6)*. Iz odgovora može se vidjeti, da je naglasak stavljen na način kako su se pripreme postupanja potresa odvijale nakon što se je potres dogodio, kao da su tek tada navedene pripreme dobile na važnosti, jer se potres dogodio kod nas. Isto tako, ispitanici navode - *mišljenja sam da je od velike važnosti provoditi vježbe prema unaprijed dogovorenim terminima, te svakodnevno voditi računa o stanju vrtićke ustanove i dvorišnog prostora, zbog sigurnosti svih aktera (SGZ8)*.

Odgojitelji su svjesni svojih nedostataka i sami govore što žele - *zadovoljna sam, za novu situaciju imamo dovoljno informacija, ali one bi se mogle nadograditi s vremenom, kako bi se mi osnažili u takvim situacijama (SGZ7)*. Iskustvo pojedinih sudionika istraživanja pozitivno je - *zadovoljna sam svojim osobnim participiranjem tijekom vježbi i priprema, također i potporom nadređenih, ali i najbližih kolegica/kolega koji sa mnom dijele situaciju. Ovisimo jedni o drugima, ali bio je i određen broj odraslih (kolegica i roditelja) koji nisu adekvatno reagirali (SGZ19)*. Iz izjava sudionika može se vidjeti da treba još uvijek raditi i redovito provoditi pripremne vježbe da na odgovarajući način zaštitimo dječja prava, ponajprije pravo djeteta na život i zdravlje.

Iskustvo određenog broja odgojitelja predškolske djece je negativno. Naime, 22% odgojitelja izjavilo je da nisu zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u izvanrednim situacijama kao što je potres.

Ove izjave možemo shvatiti kao potrebu odgojitelja da se treba pripremiti za postupanje u slučaju potresa, jer prema Bruneru (2000), umijeće je način postupanja, te se može poboljšati uz pomoć teorije te to znanje trebamo ugraditi u svoju praksu, jer znanje pomaže kad se pretvori u navike. Donekle se svako dijete može poučiti zaštiti u slučaju potresa na pristupačan način i svako područje znanja može se konstruirati na različitim razinama apstrakcije ili složenosti izvanrednih situacija (Bruner, 2000.). Stvaranje dobre prakse te postizanje dogovora o podjeli poslova prilikom izvanrednih situacija, odgovornost je dječjeg vrtića, odnosno svih zaposlenika (Beard i Wilson, 2013.).

Ispitanici navode da nisu zadovoljni načinom provođenja pripreme za postupanje prilikom potresa - *Nakon prvog potresa u Zagrebu nisam, jer nismo imali nikakve vježbe ni edukaciju, tek nakon drugog potresa smo imali sastanke i vježbe evakuacije te obilježavanje nosivih zidova (SGZ13); nisam, jer se vježbe evakuacije izvode prerijetko i nisu uključeni članovi tehničkog osoblja i stručne službe (SGZ22)*. Kao što smo već naveli, u pripremnim vježbama treba sudjelovati cijeli kolektiv dječjeg vrtića. Odgojitelji koji rade u jasličkim skupinama su primijetili da nisu uzete u obzir specifičnosti pojedinih skupina, odnosno organizacijskih jedinica. Tako ističu da su postupanja odnosno djelovanje nedovoljno razrađena - *ne, nedovoljno razrađeno i prilagođeno najmanjim uzrastima (SGZ14)*. Treba stoga na drugačiji način pristupiti i provesti vježbe za postupanje tijekom potresa u jasličkim skupinama, jer u jaslicama borave djeca koja još ne hodaju i treba zaštititi njihovo pravo na život. Općenito jedan odgojitelj daje svoj zaključak - *ne, sve se razvodnilo (u početku smo svi o tome razmišljali) a sad više nitko ne spominje. Priprema nema (SGZ21)*.

Prema Zakonu o zaštiti na radu (NN, 71/14., 118/14. i 94/18., 96/18. i 119/22.) ravnatelj je u slučaju nastanka neposrednih i značajnih rizika za život i zdravlje djece i odgojitelja obvezan odmah obavijestiti o nastalom riziku kojemu jesu ili bi mogli biti izloženi i o mjerama koje jesu ili bi trebale biti provedene, kako bi se spriječio ili umanjio rizik za život i zdravlje djeteta u izvanrednim situacijama potresa. Isto tako dužan je poduzeti radnje i dati upute o prestanku rada, odnosno napuštanju mjesta

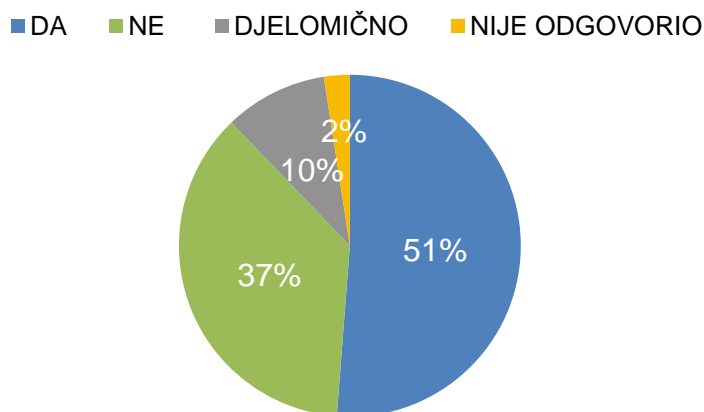
rada i upućivanju na sigurno mjesto te organizirati nastavak rada tek nakon otklanjanja rizika kao posljedice potresa.

Nadalje, 15% odgojitelja je odgovorilo da je djelomično zadovoljno provođenjem priprema za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije. Prema čl. 27. Zakona o zaštiti na radu (NN, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18 i 119/22.), ravnatelj je obvezan osposobiti odgojitelja za rad na siguran način, prije početka rada, kao i kod upućivanja na novo mjesto rada te ga treba obavijestiti o svim činjenicama i okolnostima koje utječu ili bi mogle utjecati na sigurnost i zdravlje djece. Na početku svake pedagoške godine ravnatelj bi trebao uputiti odgojitelje na sigurna mjesta u unutarnjem i vanjskom prostoru vrtića. Ispitanici navode: *nisam u potpunosti zadovoljna, odgojitelji su označili sigurna mjesta u prostorima u kojima borave, prilikom preseljenja (nova pedagoška godina) samoinicijativno su tražili sigurna mjesta (SGZ4) ili djelomično, odgojitelji su obilježili sigurne zone, ali to se sve odradilo kad je prvi potres prošao i naknadno se reagiralo (SGZ1)*. Odgojitelji znaju što trebaju i sami predlažu češće provođenje vježbi - *da, iako bi vježbe mogle biti češće više puta godišnje (SGZ18)*.

Prema čl. 55. Zakona o zaštiti na radu (NN, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18. i 119/22.), osposobljavanje odgojitelja obuhvaća njegovo upoznavanje s Planom evakuacije i spašavanja za slučaj izvanrednog događaja kao što je potres i provođenje praktične vježbe evakuacije i spašavanja najmanje jednom u dvije godine. Brunerovom (2000) terminologijom, postizanje dogovora o značenju i shvaćanju važnosti pripreme djece, određuje i ukupna kvaliteta odnosa i komunikacije svih djelatnika dječjeg vrtića. Razmišljati o tome što su sami odgojitelji naučili, shvaćajući bit da nauče djecu i služe se time (Bruner, 2000.) od izuzetne je važnosti za zaštitu dječjeg života i zdravlja u vrtiću u izvanrednim situacijama potresa.

Odgojitelji su imali podijeljena mišljenja na treće istraživačko pitanje, jer je svatko imao drugačije iskustvo tijekom izvanredne situacije, odnosno tijekom potresa. Nadalje, odgojitelji se razlikuju po potrebama te to utječe na proces stvaranja razumijevanja pripremanja djece za postupanje prilikom potresa.

Grafički prikaz 5. Odgojiteljev doživljaj zadovoljstva vremenskog intenziteta provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa

Odgojitelji predškolske djece razilaze se u mišljenju što se tiče vremenskog intenziteta provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa, njih 51% odgojitelja izrazilo je da su zadovoljni vremenskim intenzitetom provođenjem priprema, 37% nije zadovoljno, 10% djelomično je zadovoljno provođenjem priprema za potres, a jedan sudionik nije odgovorio na pitanje.

Odgojitelji predškolske djece koji su zadovoljni vremenskim intenzitetom provođenja priprema za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije navode - *uskoro nakon potresa smo dobili upute... (SGZ12)* i *zadovoljna sam... Informacije redovito dobivamo i tako samo proširujemo osnovna znanja (SSMŽ7)*. Sudionik istraživanja objašnjava svoj razlog zadovoljstva - *dogovoreno je da će se vježbe evakuacije provoditi jednom godišnje. Smatram da je jako bitno provoditi vježbe s djecom u skupinama, kako bi stekli sigurnost i oslobodili se straha (SGZ8)*.

Odgojitelji koji su nezadovoljni vremenskim intenzitetom provođenja priprema za postupanje prilikom potresa obrazlažu svoj odgovor - *nisam, prije prvog potresa u Zagrebu nismo znali ništa o postupanju vezano za potres – skroz nas je iznenadio, snalazili smo se na različite načine, nakon potresa poduzele su se mjere – sigurna mjesta su označena (SGZ4)*. Odgojitelji su se osjećali prepušteni sami sebi tijekom potresa, čime se potencijalno ugrožavaju dječja prava, posebno pravo djeteta na život. Slično iskustvo posvjedočili su i drugi ispitanici - *pripreme su se odvijale dosta kasno nakon potresa (SGZ14)*. Prema mišljenju odgojitelja prerijetko - *jedan*

puta godišnje je premalo (SGZ18), stoga predlažu - pripreme se trebaju održavati češće i ne najavljeno kako bi se što bolje pripremili u slučaju bilo koje izvanredne situacije (SGZ27).

Djelomično su zadovoljni provođenjem priprema za postupanje u izvanrednim situacijama kao što je potres odgovorilo je 10%, tako jedan sudionik navodi - *u vrijeme češćih podrhtavanja u gradu i široj okolici – vježbe i pripreme bile su adekvatne i učestale. No, s prorjeđivanjem događanja – prorijedile su se i vježbe, polako padaju u zaborav (SGZ19).* Iskustvo odgojitelja pokazalo je kako vrijeme prolazi, druge stvari postaju bitne i zaboravljaju se pripreme za postupanje u slučaju potresa. Odgojitelji smatraju - *nakon zagrebačkog potresa se malo o tome govorilo, do tada ništa osim što smo znali da smo na trusnom području (SGZ1).* Isto tako, predlažu - *jesenske i proljetne vježbe bile bi korisne, ne prečesto, ali da se djeca u novom prostoru znaju ponašati (SGZ1) i možda bi bilo dobro ponavljati postupanje prilikom potresa (vježbe) barem jednom mjesečno (SGZ2).* Odgojitelji imaju različite stavove koliko često bi trebale biti pripreme, koje su možda produkt radnog staža i iskustva odgojitelja, ali najvažnije su potrebe djece i uvažavanje dječjih prava, ponajprije prava djeteta na život.

6.4. Odgojiteljev doživljaj vlastite uloge kao zaštitnika dječjih prava u slučaju potresa

Ljudske reakcije na stres uzrokovan potresom različite su, bez obzira kako se one manifestiraju, sigurno je da ostavljaju trag u ljudskoj psihi (Kocijan-Hercigonja i Hercigonja Novković, 2016.). Odgojitelji neovisno iz koje županije dolaze u mnogome se preklapaju glede indikatora kako doživljavaju svoju ulogu zaštite dječjeg prava u odgojno-obrazovnom procesu tijekom izvanrednih situacija, odnosno potresa.

Odgojitelji na četvrto istraživačko pitanje prema temama odgovorili su da svoju ulogu doživljavaju emotivno, odgovorno te kao dužnost i obavezu. Iz odgovora ispitanika vidljivo je da su ključne odrednice doživljaja uloge strah, stres,

neizvjesnost i svakako iznimno odgovornost te svijest o nužnosti zaštite svakog djeteta. Izjave sudionika nalaze se u prilogu 5.

Emocije su konstrukcija, ovisna o biologiji tijela i mozga te procesa učenja (razvoja) i psiho-socijalnog konteksta koji su često promjenjivi (Čorlukić i Krpan, 2020.). Barrett (2015) prema Čorlukić i Krpan (2020) zaključuje da u svakom trenutku mozak koristi sveukupna prošla - naučena iskustva organizirana kao koncepte da bi vodio akciju, odnosno ponašanje i dao osjetima značenje koje se neprestano kategorizira i time se diferenciraju emocije. Uvođenje specifičnih aktivnosti kao što je pripremanje za izvanredne situacije pomaže povezivanju emocija, spoznaja i djelovanja, te se time umanjuje doživljaj prijetnje osobnoj sigurnosti i sigurnosti djece (Ayalon, 1995.) Odgojitelji emotivno doživljavaju svoju ulogu u očuvanju svojeg i dječjeg života u izvanrednim situacijama kao što je potres.

Emocije su konstitutivne u razvoju svijesti te preuzimaju djelovanje odgojitelja, prisutne su u svim aspektima života i nemoguće ih je odvojiti od razmišljanja te imaju snažan utjecaj na proces donošenja odluka (Čorlukić i Krpan, 2020.). Određena vrsta podražaja, odnosno potres aktivirat će određenu emociju. Odgojitelji predškolske djece doživljavaju različite emocije prilikom zaštite dječjeg prava u odgojno-obrazovnom procesu tijekom potresa, te su naveli strah, stres, nesigurnost, bespomoćnost, opterećenje, brigu, smirenost i hrabrost.

Isto tako i djeca mogu imati brojne psihičke probleme iza kojih se često krije depresija, tjeskoba i strahovi vezani uz potres, te rana traumatska iskustva koja imaju posljedice na sveukupni razvoj djeteta. U različitim fazama razvoja djeteta potres može imati različito značenje djetetu i djelovati na njegovo funkcioniranje, jer se traumatska iskustva mogu manifestirati na različite načine, te se treba usmjeriti na razvijanje zaštitnih čimbenika (Kocijan-Hercigonja i Hercigonja Novković, 2016.).

Odgojitelji su najčešće navodili: *strah, samo da svi budu dobro, okupi ih oko sebe, što više pokušati utješiti i opustiti. Paziti da ne stanu na opasno mjesto (prozori, police, ormari) (SSMŽ1)*. Odgojitelji tijekom potresa nose se sa - *strahom za vlastiti život i za život djece, kako umiriti djecu i odvesti ih na sigurno (SSMŽ12)*. Odgojitelji su svjesni i realne situacije koja se odnosi na: *veliki prostor- nepreglednost. Velik broj djece (SGZ6)* kojima je ugroženo njihovo pravo na život. Navedeni problem

dolazi još više do izražaja u jasličkim skupinama - *mogućnost zbrinjavanja djece, tj. siguran izlazak, strah za djecu, ...bojim se da neću biti u mogućnosti pomoći svima (SGZ12).*

Zatim odgojitelji navode *vrlo stresno zbog velikog broja djece i pogotovo jaslička dob koji su dosta nesamostalni (SGZ12).* Ponovno odgojitelji izjavljuju *...stresno zbog velikog broja djece u skupini i moje odgovornosti kao odgojitelja da svako dijete podjednako zaštitim (SSMŽ6).* Isto tako - *situacija je vrlo stresna i rekla bih da ostavlja trajne posljedice po odgojitelja (PTSP) jer imati na brizi puno dječjih života (SGZ22)* je stresno i odgojitelji trebaju svu moguću pomoć u zaštiti djece, odnosno njihovih prava.

Potres predstavlja nepredviđenu situaciju koja može donijeti - *stres, poteškoće koje se događaju u određenoj situaciji (ozljede, neplanirane situacije) (SGZ7).* Unaprijed dogovorenim i osviještenim postupcima može se utjecati na postupanje tijekom potresa te smanjiti - *stres kako okupiti svu djecu u vrijeme panike i ostati pribran. Da li izvesti djecu obučen ili ne? Na koji način javiti roditeljima da su djeca dobro ili da treba doći po njih. Kontakt brojevi roditelja (SGZ27).* Provođenjem vježbi iz protokola usavršava se postupanje prilikom potresa i štite se dječja prava.

Strah i stres vezan uz potres utječe na ponašanje odgojitelja, a dijete imitira način emocionalnog izražavanja odgojitelja jer uči oponašanjem. Doživljaj stresa prate i drugi osjećaji što se očituje u ponašanju, tjelesnim simptomima ili emocionalnim reakcijama (Ayalon, 1995.) kao što su nesigurnost *...nesigurnost (SSMŽ3),* bespomoćnost *...kroz osjećaj bespomoćnosti (SSMŽ11)* i opterećenje - *strašno opterećenje! Na neke stvari se ne može utjecati (SSMŽ1),* odnosno kako jedan odgojitelj navodi - *sigurnost i prava djece su najvažniji, omogućiti djeci da se osjećaju sigurno, slobodno i zaštićeno (SGZ4).*

Neizvjesnost i bespomoćnost javlja se u situacijama nesigurnosti, pa se može pojaviti u kombinaciji sa strahom i stresom, a proizlazi iz manjka kontrole u izvanrednim situacijama. Odgojitelji tako navode da zaštitu dječjih prava u dječjim vrtićima doživljavaju emotivno zbog ovisnosti djeteta o odgojitelju – *doživljavam svoju ulogu vrlo emotivno. Potres je pojava na koju ne možemo utjecati, a djeca su bića koja mi odgajatelji moramo i želimo zaštititi na svaki mogući način (SSMŽ2)* i kao brigu na

način - *brinem se da li ću uspjeti pravilno postupiti, reagirati i staviti sve pod kontrolu kako djeca ne bi bila ugrožena (SSMŽ8), jer briga za zdravlje i pravo na život je na prvom mjestu (SSMŽ10)*. Općenito odgojitelji smatraju u odgojno – obrazovnom procesu, a posebno prilikom potresa - *briga je velika i nemjerljiva... (SGZ22)* te se ponovno ističe - *doživljavam kao nešto na čemu bi se još trebalo raditi, jer su takve situacije nepredvidive i nikada nismo dovoljno spremni za njih (SGZ7)*, a *...briga za djetetovo pravo na život je prioritet u izvanrednim situacijama (SGZ25)*, što se očituje kroz zabrinutost odgojitelja: *kako se pobrinuti da sva djeca odu na sigurno (ima li dovoljno mjesta ispod stola za sve), te da li će se sakriti negdje gdje ih neću vidjeti (SGZ21)*.

Odgojitelji ističu da je potrebna *...smirenost u stresnoj situaciji. (SGZ25)*, odnosno *...osobna pribranost i djelotvornost (SGZ19)*, jer najvažnije je zbog djece - *ostati pribran, zbrinuti djecu na najbolji mogući način (SGZ24)*. Isto tako i *velika hrabrost koju pokazujem kroz zaštitu djece... (SSMŽ4)*. Hrabrost je emocija koja uključuje brigu i skrb za djecu, pa je važna za zaštitu dječjeg prava na život i zdravlje u izvanrednim situacijama, odnosno potresu isto tako i smirenost kad se postupa prema unaprijed donesenom protokolu.

Kada se donosi odluka o postupanju u izvanrednim situacijama treba se voditi s nekoliko smjernica. Prva se tiče zakonitosti – ako postoji zakon ili drugi dokument koji nas obvezuje na određeno ponašanje u situaciji postupa se prema njemu, a druga je dobrobit djece. Odgojitelji trebaju promišljati o odgovornosti koju imaju prema djeci, te djelovati u skladu s profesionalnom etikom (Blanuša Trošelj, 2014.). Odgojitelj ima obvezu znati kao stručnjak, što se od njega očekuje i kako je potrebno reagirati u određenim izvanrednim situacijama i ima obvezu zaštititi dječji život te poštovati prava djeteta koja su navedena u Konvenciji o pravima djeteta.

Odgojitelji doživljavaju svoju ulogu kao zaštitnika dječjih prava u slučaju potresa odgovorno, odnosno smatraju je izazovnom, svjesni su svoje odgovornosti i važnosti zaštite dječjih prava, te joj pristupaju oprezno.

Svoju ulogu odgojitelji smatraju izazovnom zbog nepredvidivosti izvanrednih situacija i dobi djece - *izazovom da djeci objasnim što se dogodilo i kako postupiti u istoj situaciji (SSMŽ2)*, njihova uloga je značajna prije, tijekom i nakon potresa, jer

su stalno s djecom. Posebno se ističe da je - *vrlo važno i izazovno smireno reagirati, u što kraćem vremenu djecu smjestiti na sigurno mjesto, izvesti ih van objekta kada prođe opasnost u slučaju potresa (SGZ4).*

Isto tako osjećaju - *kao veliku odgovornost. Odgovorni smo za njihovu sigurnost. Naša je zadaća biti pribran i efikasan u toj situaciji (SGZ20), jer djetetova sigurnost je najvažnija (SGZ3) i veliku odgovornost, jer sva djeca imaju pravo na život, a potres je nepredvidiva situacija... (SGZ24).* Odgojitelji naglašavaju *odgovornost je velika i potrebno je naučiti kako se snaći u takvoj situaciji, osigurati da svako dijete bude dobro i sigurno, te moći obavijestiti sve roditelje (SSMŽ7).* Odgojitelji osim što imaju odgovornost prema djeci, imaju i prema roditeljima, da ih obavijeste o njihovoj djeci nakon potresa.

Važnost uloge odgojitelja izražava sudionik istraživanja *...jako je bitno osvijestiti odrasle osobe da su djeca ovisna o našoj spremnosti i osviještenosti na prisebno ponašanje (SGZ8).* Prava djeca su ugrožena uslijed izloženosti potresu, ali kroz educiranost postupanja prilikom potresa odgojitelj može zaštititi dječja prava, ponajprije pravo djeteta na život i zdravlje. Uloga odgojitelja je da utječe na dječju dobrobit, jača otpornost djece te pomaže djeci podnositi ili ublažiti rizik u dječjem vrtiću na način da poštuje prava djece, te treba osigurati prilike i vještine s jasnim standardima (Bašić, 2016.) za postupanje prilikom potresa.

Nakon što je pojedine odgojitelje potres zatekao na radnom mjestu naveli su opreznost, odnosno - *nastaviti rad i biti na oprezu radi očuvanja života i sigurnosti djece. (SSMŽ10).*

Jedna od najvažnijih uloga odgojitelja u dječjem vrtiću je zaštita djeteta, što su oni i naveli - *zaštita djeteta je prvenstvena te bih sve učinila kako bi u tim trenucima djeca bila zaštićena i sigurna (SGZ16).* Odgojitelji ponovno navode da je u jasličkim skupinama situacija drugačija zbog male djece, *prioritet spašavanja svakog djeteta, posebno zahtjevno u jaslicama jer djeca nisu svjesna ozbiljnosti situacije (SGZ18).*

Uloga odgojitelja predškolske djece propisana je etičkim kodeksom. Etički kodeks odgojitelja čini niz pisanih normi i pravila ponašanja te ima dvojaku svrhu, on je zaštita odgojiteljima u svakodnevnom radu i izvanrednim situacijama te određuje koje su dužnosti i obveze odgojitelja, a teži dobrobiti svakog pojedinog djeteta.

Etički kodeks odgojitelja sažima moralne vrijednosti prema kojima treba usmjeriti djelovanje prema djeci, te na temelju njega treba djelovati u odgojno-obrazovnom procesu (Blanuša Trošelj, 2014.) odnosno prilikom postupanja u slučaju potresa. Etički kodeks odgojitelja uz druge zakone i dokumente navodi njihove dužnosti i obaveze prema djeci u cilju zaštite dječjih prava, te su sudionici istraživanja to naveli - *kao dužnost i obaveza da ću u toj situaciji učiniti sve kako bih zbrinula i zaštitila svako dijete (SGZ15).*

7. PRIMJER DOBRE PRAKSE U SURADNJI S HRVATSKIM CRVENIM KRIŽEM

Dječji vrtići imaju obvezu poduzeti mjere pripreme za izvanredne situacije potresa, smanjenja rizika od izvanrednih situacija i povećanja sigurnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama. Projekt „Sigurnije škole i vrtići“ ima za cilj poboljšati znanje i kompetencije djece i odgojitelja u područjima sigurnosti u vrtiću, smanjenju rizika od izvanrednih situacija, prve pomoći i suočavanja sa stresnim situacijama kao što je potres (Hrvatski Crveni križ, 2021.). Projekt potiče vještine snalaženja u izvanrednim situacijama od rane dobi.

Projekt „Sigurnije škole i vrtići“ provodi Crveni križ u pet zemalja - Austriji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji. Kroz on-line platformu provode se pripreme za djelovanja u izvanrednim situacijama potresa i pružanje prve pomoći za osnovne škole i vrtić, omogućujući vrtićima da se certificiraju kao "siguran vrtić" ako su provedene određene aktivnosti. Odgojitelji predškolske djece i dječji vrtići u kojima je provedeno istraživanje u sklopu ovoga rada nisu uključeni u navedeni projekt.

Cilj projekta je razumjeti važnost pripremljenosti za izvanredne situacije u dječjem vrtiću, te naučiti pravilno postupati prije, za vrijeme i nakon potresa s ciljem smanjenja negativnih posljedica, odnosno zaštite dječjeg prava na život (Hrvatski Crveni križ, 2021.).

Najbolja zaštita od potresa je znati što treba učiniti prije, tijekom i nakon potresa. Za postupanje prije potresa važno je upoznati okruženje, odnosno koje opasnosti prijete, kako zvuče signali za upozoravanje i što tada treba učiniti, znati Protokol postupanja u izvanrednoj situaciji potresa i Plan evakuacije i spašavanja te izraditi set za katastrofe. Djecu treba naučiti brojeve hitnih službi te po preporuci Hrvatskog Crvenog križa (2021) treba svakih šest mjeseci proći plan, odnosno uvježbavanje plana kojeg povremeno treba provjeriti i promijeniti ako neki dio nije aktualan.

Postupanje tijekom potresa djeca s odgojiteljem odlaze na unaprijed odabrana „sigurna mjesta” kao što su prostor ispod čvrstog stola, u čučnju djeca se prime za nogu stola, prekriju lice i glavu rukama da se zaštite od krhotina ili se smjeste u prostor ispod nekog drugog komada namještaja u fetus položaju, isto tako čučanj uz nosivi zid ili unutrašnji kut sobe uz prekriveno lice i glavu rukama (Hrvatski Crveni križ, 2021.). Potrebno je poduzeti sve akcije kako bi sva djeca zauzela siguran položaj. Tijekom potresa treba ostati smiren i u zatvorenom prostoru, jer je opasno bježati van i koristiti stepenice i dizala. Tijekom potresa na otvorenom prostoru treba se odmaknuti od zgrada, drveća, stupova, odnosno svega što može pasti.

Nakon potresa treba ostati smiren i strpljiv, jer se očekuju naknadna podrhtavanja tla. Treba provjeriti ima li ozlijeđenih. Djeci treba posvetiti vrijeme i pažnju i reći im da su sada sigurni, objasniti što se dogodilo i kako će se dalje postupati. Važno je stvoriti osjećaj sigurnosti i zaštićenosti, te se vratiti u rutinu što je prije moguće (Hrvatski Crveni križ, 2021.). Upute za postupanje u izvanrednim situacijama i aktivnosti koje se mogu provesti s djecom u sklopu odgojno-obrazovnog procesa navedene su u prilogu 6.

8. ZAKLJUČAK

Odgojitelji predškolske djece svjesni su važnosti svoje uloge da štite dječje pravo na život na način da pripremaju djecu za izvanredne situacije kao što je potres i djeluju prilikom potresa s ciljem da zaštite dječja prava, jer su oni neposredno uz djecu. Istraživanje je pokazalo, kao što smo očekivali, da je važno pripremiti djecu i sve djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova za eventualne izvanredne situacije, uključujući potres, koristeći protokol, odnosno smjernice koje pomažu u kriznim situacijama, jer njima štitimo dječja prava, odnosno pravo djeteta na život i zdravlje.

Zalažemo se za izradu univerzalnog simbola za označavanje nosivih zidova, te da zakonska obveza treba postati edukacija za postupanje u slučaju izvanrednih situacija, koja će se onda primijeniti u radu s djecom kroz igru. Vježbe postupanja u slučaju potresa treba organizirati nenajavljeno i ponavljati ih svakih šest mjeseci. Odgojitelj se treba kontinuirano stručno usavršavati za postupanje u slučaju potresa s obzirom na dobnu strukturu djece u skupini s kojom radi.

Mišljenja smo da preporuke vezane uz edukaciju o postupanju u slučaju potresa i vježbe evakuacije trebaju biti zakonski obvezne, te osim smjernica za postupanje u slučaju potresa treba donijeti i univerzalni simbol za označavanje nosivih zidova, kao što navode i sami sudionici istraživanja. Isto tako odgojitelji, djeca i roditelji trebaju biti upoznati s postupanjem u slučaju potresa. Dobro je što postoje priručnici za odgojitelje kao što je „Odgoj za humanost od malih nogu“ te on može biti pomoć u oblikovanju programa i izravnom radu s djecom i roditeljima, jer donosi konkretne primjere postupanje u slučaju potresa i u drugim izvanrednim situacijama. Slažemo se sa Slunjski (2011) prema Pintar (2020), da je odgojiteljevo planiranje materijala i realiziranje odgojno-obrazovnih sadržaja nužno za osiguravanje dobrobiti djeteta i zaštiti njegovog prava na život. Ponuđeni materijali trebaju biti pedagoški osmišljeni i primjereni dobi djece u odgojnoj skupini, jer stvaraju odgojno-obrazovni potencijal aktivnosti za postupanje u slučaju potresa. Isto, kako navodi Pintar (2020) u odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću, igra je osnovna aktivnost i forma odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolske dobi te je osnovni, najprirodniji i najznačajniji oblik aktivnosti djeteta.

Smatramo da se kontinuirano treba educirati za postupanje u slučaju izvanrednih situacija, odnosno potresa. Odgojitelji su navodili važnost edukacija, te organiziranje seminara, predavanja i radionica za stjecanje znanja prilikom postupanja u slučaju potresa. Zalažemo se za sustavno i planirano provođenje vježbi, te se na taj način stječu znanja i razvijaju vještine u osnaživanju osobnog dostojanstva djeteta i zaštiti njegovih prava što se slaže i s iskustvom odgojitelja. U odgojno-obrazovnom procesu važan je timski rad, međusobno razumijevanje, razgovor i jasne informacije između djelatnika dječjih vrtića u vezi koraka koji se poduzimaju u slučaju potresa. Potrebni su i razni pisani materijali koji će informirati, pomoći i olakšati odgojiteljima u zaštiti dječjeg prava na život. Osim edukacije djelatnika dječjih vrtića, treba provesti i edukaciju roditelja.

Mišljenja smo da je potrebna uputa za izradu izvedbenih programa na razini države koji će poslužiti kao temelj pri izradi godišnjeg plana i programa predškolskih ustanova, te operacionalizaciji tog plana i programa na razini odgojnih skupina i cijelog dječjeg vrtića, te treba sustavno pratiti i vrednovati provođenje tog programa. Isto tako važno je organizirati vježbe postupanja u slučaju potresa nenajavljeno (u zatvorenom prostoru i otvorenom prostoru vrtića) i ponavljati ih svakih šest mjeseci prema preporuci Hrvatskog Crvenog križa. Sami sudionici provedenog istraživanja navode da se vježbe evakuacije izvode prerijetko te da bi se mogle nadograditi s vremenom.

Odgojitelj ima odgovornost, dužnost i obavezu kontinuirano štititi dječje pravo na život i zdravlje, te smatramo da se treba stručno usavršavati i pripremiti za postupanje u slučaju izvanredne situacije kao što je potres, jer on predstavlja opasnost, te treba razvijati vještine suočavanja u izvanrednim situacijama. Isto tako pripreme i aktivnosti moraju biti primjenjive u odnosu na dobnu strukturu djece u skupini.

Potres je veliki stres za odgojitelje i djecu i često je teško striktno pratiti protokol, ali on nam daje jasne smjernice koje će nam pomoći u slučaju potresa, a bazirane su na glavni cilj - zaštitu dječjeg prava na život i zdravlje. Djeca starija od tri godine donekle mogu razumjeti što je potres, posljedice potresa i kako se pripremiti i

ponašati tijekom potresa pritom je važno prilagoditi jezik dobi djeteta i učenju kroz igru.

Priprema za postupanje u izvanrednim situacijama je aktivnost koja zahtjeva vrijeme i vremensku organizaciju, te se postiže kontrola i umanjuju se štetne posljedice potresa, a ujedno olakšava prilagodba neizbježnim promjenama (Ayalon, 1995.). Uvjereni smo da bi usvajanje navedenih preporuka povećalo sigurnost djece, odnosno pridonijelo unapređenju zaštite dječjeg prava na život i zdravlje tijekom izvanrednih situacija u dječjim vrtićima s naglaskom na potres s obveznom i kontinuiranom edukacijom i pripremom za postupanje u slučaju potresa i drugih izvanrednih situacija.

9. LITERATURA

1. Ayalon, O. (1995). *Spasimo djecu. Pomoćnik grupnih aktivnosti za pomoć djeci u stresu*. Školska knjiga, Zagreb.
2. Bašić, J. (2016). Prava djece i prevencija rizičnih ponašanja. U: Hrabar, D. (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 197-224.
3. Beard, C. i Wilson, J. P. (2013). *Experiential Learning*. London, Philadelphia, New Delhi: Kogan Page.
4. Blanuša Trošelj, D. (2014). Na putu ka profesionalnoj etici odgajatelja. *Dijete vrtić obitelj*, 75 (20), 6-8.
5. Bruner, J. (2000). *Kultura obrazovanja*. Zagreb: Educa.
6. Čorlukić, M. i Krpan J. (2020). Što su emocije? – Suvremene neuroznanstvene teorije. *Socijalna psihijatrija*, 48 (1), 50-71.
7. Dječji vrtić Izvor (2020). Preventivni program mjera unapređivanja sigurnosti i zaštite djece u Dječjem vrtiću Izvor. Preuzeto s: <https://vrtic-izvor.zagreb.hr/Dokumenti/Protokoli%20postupanja%20DV%20IZVOR%202020..pdf>, 21.2.2022.
8. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. *Narodne novine*, 63/05., 90/10.
9. Vlada Republike Hrvatske. (1999). *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava. Prvi dio. Predškolski odgoj, osnovna škola – razredna i predmetna nastava, srednja škola*. Zagreb: Nacionalni odbor za obrazovanje o ljudskim pravima.
10. Hrabar, D. (2016). Uvod u prava djece. U: Hrabar, D. (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 13-38.
11. Hrabar, D. (2021). Obiteljsko pravo. Zagreb: Narodne novine, 1-256.
12. Hrvatski Crveni križ. (2017). Odgoj za humanost od malih nogu. U: Zdražil Vorberger, I. (ur.). *Priprema na izvanredne situacije – potres*. Zagreb: Hrvatski Crveni križ, 167 – 209.
13. Hrvatski Crveni križ. (2021). Humane vrednote. Priprema za izvanredne situacije – s naglaskom na potres. Preuzeto s: <https://www.os->

voltino.hr/potres/EDUKACIJE_Hrvatski_Crveni_kri%C5%BE_Slu%C5%BE
ba_za_EU%20fondove_i_educaciju.pdf, 11.12.2022.

14. Jovančević, M. i Malenica, M. (2016). Tjelesna trauma djeteta. U: Hrabar, D. (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 351-386.
15. Kazneni zakon. *Narodne novine*, 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21.
16. Kocijan – Hercigonja, D i Hercigonja Novković, V. (2016). Specifičnost psihotraume kod djece. U: Hrabar, D. (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 327-350.
17. Konvencija o pravima djeteta. Službeni list SFRJ, br. 15/90, *Narodne novine - Međunarodni ugovori*, br.12/93., 20/97., 4/98., 13/98.
18. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10.
19. Kopic, Ž. i Korajac V. (2010). Djeca i djetinjstvo u dokumentima o pravima djece. *Život i škola*, 24 (2), 45 – 54.
20. Lisičar, H. (2016). Pravni aspekti zaštite maloljetnika u elektroničkim medijima. U: Hrabar, D. (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 119-146.
21. Maleš, D. i Stričević, I. (2000). *Mi poznajemo i živimo svoja prava*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Maleš, D., Milanović, M. i Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava. Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Istraživačko – obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo
23. Marijanović, I. (ur.). (2017). *Leksikon odgojno – obrazovnih znanosti*. Zagreb: Akademija odgojno – obrazovnih znanosti Hrvatske.
24. Modrić, N. (2013). Kompetencije odgojitelja za učinkovito upravljanje problemnim situacijama. *Napredak*, 154 (3), 427 – 450.
25. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, 103/15., 98/19., 47/20.
26. Opća deklaracija o ljudskim pravima. *Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 12/09.

27. Pennisi, L.A, Gunawan, Y., Lee Major, A. i Winder, A. (2011). *How to create an effective brochure?* University of Nebraska Lincoln Extension: Institute of Agriculture and Natural Resources, Neb Guide G2028.
28. Petrović-Sočo, B. (1999). Važnost igre. Dijete, vrtić, obitelj: *Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 4, (16), 18-19.
29. Pintar, Ž. (2020). Slika suvremenog odgojitelja u paradigmi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Metodički ogledi*, 27 (2), 75–103.
30. Povelja Europske unije o temeljnim pravima. *Službeni list Europske unije*, 2016/C 202/02.
31. Seizmološka služba pri geofizičkom odsjeku PMF-a. Preuzeto s: https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/izvjesca_o_potresima, 9.10.2022.
32. Slunjski, E. (2008). Rasprava kao temeljni modalitet suradničkog učenja odgajatelja i stručnih suradnika vrtića. *Pedagogijska istraživanja*, 5 (1), 22 – 35.
33. Srok, N. i Skočić Mihić, S. (2013). Odgajatelji i stručni suradnici u savjetodavnoj ulozi. *Dijete vrtić obitelj*, 19 (70), 18-21.
34. Sutherland, E.E. (2015). The Child's Right to Life, Survival and Development: Evolution and Progress. *Stellenbosch Law Review*, (2) 272-294.
35. Šišnović, I. (2012). Odgojno obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete vrtić obitelj* (66), 8-9.
36. Tehnički propisi za građevinske konstrukcije. *Narodne novine*, 153/13.,17/2017.
37. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, 56/90., 135/97., 08/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 76/10., 85/10., 5/14.
38. Zakon o medijima. *Narodne novine*, 59/04., 84/11., 81/13., 114/22.
39. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju. *Narodne novine*, 10/97., 107/07., 94/13., 98/19., 57/22.
40. Zakon o radu. *Narodne novine*, 93/14., 127/17., 98/19.

41. Zakon o sustavu civilne zaštite. *Narodne novine*, 82/15., 118/2018., 31/20., 20/21., 114/22.
42. Zakon o udrugama. *Narodne novine*, 74/14., 70/17., 98/19.
43. Zakon o ustanovama. *Narodne novine*, 76/93., 29/97., 47/99., 35/08., 127/19.
44. Zakon o vatrogastvu. *Narodne novine*, 125/19.
45. Zakon o volonterstvu. *Narodne novine*, 58/07., 22/13., 84/21., 114/22.
46. Zakon o zaštiti na radu. *Narodne novine*, 71/14., 118/14., 94/18., 96/18., 119/22.
47. Zakon o zdravstvenoj zaštiti. *Narodne novine*, 100/18., 125/19., 147/20.

Prilog 1. Upitnik.

Socio-demografski podaci

Koji je vaš spol?

Koliko godina radnog staža imate?

Koje je vaše zanimanje?

Koji je Vaš najveći stupanj obrazovanja? U kojoj županiji radite?

1. Za koju prirodnu izvanrednu situaciju se smatrate educiranima za postupanje u dječjem vrtiću? Zašto?
2. Opišite protokol, odnosno postupanje prilikom potresa koji ste primijenili u dječjem vrtiću.
3. Na koji način imate pristup informacijama i protokolu za postupanje u izvanrednim situacijama u dječjem vrtiću?
4. Koja rješenja nalazite svrsishodnim za zaštitu dječjeg života tijekom potresa?
5. S kojim izazovima se kao odgojitelj suočavate tijekom potresa kao izvanredne situacije u odgojno–obrazovnom procesu?
6. Kako doživljavate brigu za zaštitu dječjeg prava na život tijekom potresa kao izvanredne situacije u dječjem vrtiću? Objasnite.
7. Koji su Vaši prijedlozi za poboljšanje postupanja u izvanrednim situacijama u dječjem vrtiću?
8. Koje su Vam ustanove pomogle pri pripremi djece za postupanje prilikom potresa?
9. Na koji način Vam je pružena profesionalna podrška za postupanje u izvanrednim situacijama u dječjem vrtiću?
10. Kako vanjske ustanove mogu pomoći odgojiteljima u pripremi za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije?
11. Jeste li zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje prilikom potresa u vašem vrtiću? Zašto?
12. Jeste li zadovoljni vremenskim intenzitetom provođenja priprema za postupanje prilikom potresa u vašem vrtiću? Zašto?
13. Želite li još što reći, a da Vas nisam pitala?

Prilog 2. Kako odgajatelji štite dječje pravo na život u dječjim vrtićima tijekom potresa kao izvanredne situacije

Izjave	Kodovi	Kategorije
<p>Proučavanje i primjena protokola...(SGZ1) Pridržavanje protokola...(SGZ2) ...dobro upoznavanje svih zaposlenih s protokolom. (SGZ5) Dobro organiziran protokol...(SGZ7) S vremena na vrijeme obavezno se prisjetiti postupanja (protokola) u slučaju izvanrednih situacija...(SGZ9) Protokoli određuju postupke koji ako se provode kako treba štite dječje živote. (SGZ23) Protokol propisan od strane dječjeg vrtića... (SGZ25).</p>	<p>Protokol dječjeg vrtića</p>	
<p>Edukacija. (SGZ6) Temeljitiya edukacija...(SGZ7) ...educirati sve odgojitelje, stručni tim, pomoćno osoblje kako bi se znali ponašati i snaći u opasnim situacijama. (SGZ8) Redovito educiranje osoblja...(SGZ14) Redovite vježbe evakuacije. (SGZ15) Bolja edukacija i vježbe, tj. simulacija situacija i vježbe evakuacije. (SGZ20) ...praćenje aktivnosti, informiranost odgojitelja. (SGZ24).</p>	<p>Edukacija</p>	<p>Priprema djece za izvanredne situacije – potres</p>
<p>Upute kroz razne igre i putem razgovora. (SSMŽ6). ...proučavanje slikovnice o potresu...(SSMŽ7). Kroz razgovor i igru djeci objasniti što treba napraviti i kako postupati u opasnim situacijama. (SSMŽ8) Djeci kroz razgovor i igru objasniti kako bi trebali postupati u opasnim</p>		

<p>situacijama. (SSMŽ9) Razgovor o tome što se događa, upute kroz igru što učiniti i kako se ponašati u opasnoj situaciji. (SSMŽ11). Različite igre i razgovor s djecom. Ponavljanje istih radnji (kako bi djeca zapamtila i kako bismo bili brži). (SSMŽ12) Razgovor s djecom, različite igre i kako se ponašati u određenoj situaciji. (SSMŽ13) ...s djecom igrala igre, priče... (SGŽ1) ...provoditi igre i vježbe unutar odgojnih skupina, među djecom. (SGZ8) Educiranje djece kroz igru u slučaju potresa prema njihovoj dobi...(SGZ12) ...česte igre i ponavljanje utvrđenih/dogovorenih pravila postupanja (kroz igru) i to na raznim mjestima/prostorima u kojima boravimo. (SGZ19) ...educiranje djece kroz igru i razgovor o postupanju u slučaju potresa. (SGZ20).</p>	<p>Igre i razgovor</p>	
<p>Više vježbi s djecom... (SSMŽ8) ...vježbe uz višestruko ponavljanje. (SGŽ1) Vježbe kojima ćemo sebe i djecu izvježbati kako i na koji način postupiti u slučaju potresa. (SGZ2) Učestalije vježbe evakuacije. (SGZ3) Što više ponavljati s djecom ponašanje u slučaju potresa, požara – minimalno 2x tokom mjeseca, da djeca budu upoznata i pripremljena na nepredvidive situacije. (SGZ4) Učestalije vježbe u slučaju opasnosti... (SGZ5) Vježba – više puta ponavljanje. (SGZ6) ...izvođenje vježbi. (SGZ7) ...ponavljanje evakuacijskih vježbi, razgovor o mogućim</p>		

<p>opasnostima.(SGZ8) Provođenje vježbi...kroz igru naučiti kako se postupa u slučaju potresa. (SGZ13) ...češće evakuacijske vježbe. (SGZ13) Provođenje vježbi evakuacija uz igru. (SGZ14) Provođenje vježbi evakuacije uz igru. (SGZ15) Češće evakuacijske vježbe, 1x godišnje je premalo. (SGZ18) Praktične igre (vježbe) postupanja u konkretnim situacijama...(SGZ19) Kontinuirano provoditi vježbe edukacije i evakuacije - nenajavljene. (SGZ21) Djecu treba pripremiti, kontinuirano raditi vježbe s njima, svi moraju znati koje je mjesto sigurno. (SGZ22) ...više vježbe kako u samoj skupini, tako i na razini cijelog vrtića. (SGZ24) Više vježbi edukacije, razgovora o mogućim situacijama. (SGZ25) ...kontinuirano provoditi vježbe...(SGZ26).</p>	<p>Vježbe</p>	
<p>...u sobi dnevnog boravka imamo sigurnu kućicu kojom je označen nosivi zid kao i po hodnicima vrtića... (SSMŽ1) ...u svakoj sobi označena sigurna kuća... (SSMŽ3) ...označen nosivi zid sobe uz kojeg je potrebno stati. (SSMŽ4) Po sobama i ostalim dijelovima vrtića imamo označeno mjesto gdje su nosivi zidovi kod kojih moramo stati ukoliko bude potres. (SSMŽ5) U svakoj sobi smo izradili tzv. sigurne kućice na nosivim zidovima...(SSMŽ7) ...na nosivom zidu nalazi se kućica kako bismo djeci lakše dočarali sigurno mjesto u sobi. (SSMŽ12)</p>	<p>Aplikacije sigurne kuće</p>	

<p>...obilježila sigurno mjesto (SGZ1)</p> <p>...trebali osmisliti univerzalni simbol za označavanje nosivih zidova...(SGZ26)</p> <p>Označavanje sigurnog mjesta (nosivog zida) u svim sobama dnevnog boravka. (SGZ27).</p>		
<p>...označiti put do izlaska na zbornu mjesto da se djeca mogu snaći. (SSMŽ1)</p> <p>Označiti djeci put na tlu kojim mogu koračati u slučaju prirodne nepogode...(SSMŽ2)</p> <p>Grafički prikaz evakuacije... (SSMŽ3)</p> <p>...označavanje puta do najbližeg izlaza kako bi se djeca lakše snašla. (SSMŽ6).</p>	<p>Aplikacija puta evakuacija</p>	
<p>...suradnja s tehničkim osobljem u slučaju ozbiljnije pomoći...(SSMŽ4)</p> <p>Suradnja zaposlenika... (SGZ1)</p> <p>...suradnja svih sudionika na isti način. (SGZ2)</p> <p>Međusobna suradnja... komunikacija svih zaposlenika dječjeg vrtića... (SGZ24)</p> <p>Unaprijed dogovorena podjela uloga u slučaju nezgode. (SGZ28).</p>	<p>Suradnja</p>	
<p>...u slučaju potresa viknemo sigurna kuća i svi stanemo kraj zida... (SSMŽ1)</p> <p>...tijekom trešnje stati kod sigurne kuće i pričekati da stane...(SSMŽ3)</p> <p>...kad kažem moja sigurna kućica, sva djeca trebaju brzo doći na označeno mjesto. (SSMŽ5)</p> <p>...djeca se okupljaju kod nosivog zida označenog kućicom. (SSMŽ6)</p> <p>S djecom se sklanjamo do nosivog zida koji su označeni aplikacijom kućice. (SSMŽ8)</p> <p>Zajedno sa djecom se sklanjamo kraj nosivog zida označenog s kućicom. (SSMŽ9)</p>		

<p>Djecu smjestiti u sigurno područje vrtića. (SSMŽ10) U slučaju potresa djeca i ja dolazimo do zida (nosivog) označenom kućicom kao znak sigurnosti... (SSMŽ11) U slučaju potresa stati kod nosivog zida... (SSMŽ12) djecu zaštititi na način da pronađu što sigurnije mjesto u prostoru boravka – nosivi zid...(SGZ2) Stati uz nosivi zid dok ne stane potres...(SGZ3) ...za vrijeme potresa smjestiti djecu uza nosivi zid, sigurno mjesto. (SGZ4) ...stajanje uz nosivi zid. (SGZ6) ...odlaženje na sigurno mjesto... (SGZ7) ...okupljanje na mjestu sigurne kućice...(SGZ8) ...ostati u prostoriji dok se podrhtavanje ne smiri i pozvati djecu kod sigurnog zida...(SGZ9) Stati uz nosivi zid...(SGZ13) Skloniti se pored nosivog zida... (SGZ14) Prilikom potresa sklanjanje na sigurno mjesto – nosivi zid...(SGZ16) Okupiti djecu na unaprijed dogovoreno i obilježeno „sigurno mjesto“... (SGZ18) Tijekom potresa stati pored nosivog zida. (SGZ20) U trenutku potresa djeca idu na sigurno mjesto...(SGZ22) Stati uz nosivi zid...(SGZ27) Djecu uputiti prema već unaprijed dogovorenom „sigurnom mjestu“ (nosivi zid)... (SGZ28)</p>	<p>Stati kraj zida – sigurno mjesto</p>	<p>Postupanje prilikom potresa</p>
<p>...rukama prekrijemo glavu i stavimo majicu na nos... (SSMŽ1) ...djeca prvo da pobjegnu ispod stola...(SSMŽ4) Skrivanje ispod stola.</p>		

<p>Stavljanje ruku na glavu. (SGZ6) ...pokrivanje preko glave... (SGZ7) ...djecu pozovemo na „skrivanje“ ispod stola. (SGZ8) ...čučnuti, pokriti rukom glavu (ostati tako dok podrhtavanje ne prestane)... (SGZ9) ...gurnuti ih pod stol... (SGZ10) U slučaju potresa djeca se sakriju pod stol...(SGZ11) Skrivamo se ispod stola... (SGZ12) ...na sigurno mjesto – ispod stola. (SGZ16) Zaštititi glavu rukama, skloniti se na prvo dostupno sigurno mjesto koje smo prethodno zajedno s djecom utvrdili: ispod stola ili ostati u krevetu i pokriti se preko glave ako nas tu zatekne. (SGZ19) Idemo pod stol...(SGZ23) ...tijekom potresa djeca su se sakrila pod stol... SGZ7) ...ili ispod stola te zaštititi glavu rukama...(SGZ27)</p>	<p>Zaštititi ekstremitete</p>	
<p>...smanjiti sve moguće tehničke opasnosti i rizike koji mogu biti prijetnja...(SGZ7) Sigurni prolazi...električni kablovi... (SGZ9) pojačana sigurnost zgrade. (SGZ5) ...udaljenost od predmeta koji padaju (ormari, lusteri, prozorska stakla)... (SGZ2) Ojačavanje stolova, polica... svega što može ugroziti dječji život prilikom potresa. (SGZ10) ...pripremiti prostor u kojem borave djeca...(SGZ11) Prolaznost do mjesta izlaza...(SGZ11) ...pripaziti na prolaznost prema izlazu. (SGZ12) ...dalje od prozora... briga o</p>	<p>Tehničke opasnosti</p>	

<p>prohodnosti putova za nuždu...(SGZ13) Osiguravanje sigurnost prostora za boravak djece u vrtiću. (SGZ20) Prohodnost putova, sigurnost prostora u kojem boravimo. (SGZ28)</p>		
<p>...kad prestane potres izlazimo van na zbornu mjesto. (SSMŽ1) ...kroz prohodan hodnik napustiti vrtić...(SSMŽ3) Osloboditi sva vrata koja vode van iz vrtića, te ih odmah otključati. (SSMŽ3) ...izvela bih djecu na sigurno mjesto...(SSMŽ2) ...otključana vrata za izlazak na terasu...(SSMŽ4) ...odvođenje na sigurno mjesto. (SSMŽ5) ...izlazimo iz vrtića na najbliži izlaz. (SSMŽ6) ...izlazak na terasu držimo otključanim i prohodnim. (SSMŽ7) ...izlaze držati prohodnima... (SSMŽ7) ...nakon prestanka potresa izlazimo van... (SSMŽ8) Nakon prestanka izlazimo van kroz najbliži izlazak (kupaonu)... (SSMŽ9) ...kada trešnja stane, izlazimo van na otvoreno kroz najbliži izlaz...(SSMŽ11) ...nakon potresa izvesti djecu van. (SSMŽ12) ...kad se situacija smiri djecu što sigurnije provesti van na sigurno. (SGZ2) ...u što kraćem vremenu izvesti djecu na otvoren i siguran prostor...(SGZ4) ...odvođenje djece izvan zgrade na sigurno mjesto koje je određeno u slučaju takve situacije. (SGZ7) ...nakon smirivanja u najkraćem roku izvodimo van već predviđenim i unaprijed</p>	<p>Izlazak</p>	

<p>dogovorenim putem. (SGZ8) ...izaći van na čistinu... (SGZ9) ...uputiti se prema dogovorenim izlazima. (SGZ10) ...smireno krenuti prema označenim izlazima. (SGZ11) ...krećemo prema izlazu, koji su isto označeni. (SGZ12) ...izaći na dogovoreno sigurno mjesto. (SGZ13) Nakon prestanka potresa što prije izaći na sigurno s djecom. (SGZ14) ...nakon potresa izlazak na dvorište na dogovoreno zborna mjesto. (SGZ18) ...Kada potres stane izvesti djecu prema izlazu... (SGZ20) Čim prestane tresti, izlazimo van. (SGZ22) ...izlazimo van...(SGZ23) ...a nakon njega žurno izašli na prostor dvorišta. (SGZ25) ...nakon završetka trešnje izaći van na dvorište (na sigurno). (SGZ27) ...čekati da trešnja stane, te izlazak na otvoren prostor. (SGZ28)</p>		
<p>...držati ih na okupu... (SSMŽ1) Svi smo okupljeni na našem igralištu kao najsigurnijem mjestu. (SSMŽ9) ...okupljanje na dogovorenom mjestu. (SGZ3) ...onda se okupimo. (SGZ23)</p>	Okupljanje	
<p>Velika kutija u koju su odlagali svoje jakne... (SSMŽ4) ...pripremljena odjeća (jakne i cipele) u zajedničkoj vreći. (SGZ27)</p>	Odjeća	
<p>...pripremiti deke, torbe prve pomoći i vodu... (SSMŽ3) Imamo u kupaonici potresnu kutiju ... (SSMŽ4).</p>	Prva pomoć	
<p>navode smirivanje...(SSMŽ1) ...pokušala bih ih utješiti i</p>		

<p>smiriti...(SSMŽ2) ...ostati smiren tijekom potresa... (SSMŽ3) ...smirivanje djeteta.(SSMŽ5)</p>	<p>Smirivanje</p>	
<p>Snalažljivost u izvanrednim situacijama, brze reakcije, fleksibilnost. (SGZ16) ...prilagodba, snalaženje u određenom trenutku. (SGZ17) Prisebnost u datom trenutku, učinkovita i brza reakcija spašavanja. (SGZ18) Smirena i brza reakcija na krizne situacije. (SGZ25)</p>	<p>Snalažljivost</p>	
<p>Psihološka pomoć za djecu. (SSMŽ2) ...stvaranje osjećaja sigurnosti i povjerenja kod djece. (SSMŽ7) Odgovitelji imaju važnu ulogu u osiguravanju djetetu adekvatne podrške, izgradnje sigurnosti i otpornosti prilikom potresa. (SSMŽ10)</p>	<p>Psihološka pomoć za djecu</p>	

Prilog 3. Što odgajatelji misle tko im je pružio podršku i educirao ih za postupanje prilikom potresa kao izvanredne situacije.

Izjave	Kodovi	Kategorije
<p>...I literatura. (SGZ5) Knjige. (SGZ6) Priručnik „Sigurnost i zaštita od potresa“... (SSMŽ1) (SSMŽ5) Knjiga Crvenog križa s uputama kako obraditi kroz igru stresne situacije...(SGZ1) Kroz priručnik... (SGZ3) literatura „Odgoj za humanost od malih nogu“. (SGZ6)</p>	Knjige	Literatura
<p>Literatura vezana uz potres – slikovnice. (SGZ4) Dobili smo slikovnicu. (SGZ23) ...prikladnu priču prema kojoj smo vježbali i izražavali emocije. (SGZ26).</p>	Slikovnice	
<p>U svakoj sobi vrtića imamo Protokol postupanja u slučaju potresa. (SSMŽ3) Protokol se nalazi u zbornici, na vidljivom mjestu, svatko ga je proučio. (SSMŽ7) Dobili smo protokol postupanja prilikom potresa... (SSMŽ9) Protokol...(SSMŽ10) Pisani protokol...(SSMŽ12) Imamo pisani protokol... (SSMŽ13) ...protokol - na svim odjelima i poznatom mjestu. (SGZ1) Pisani primjeri protokola se nalaze u sobi dnevnog boravka na točno određenim mjestima. (SGZ2) ...i protokol postupanja. (SGZ3) Svaka skupina ima dostupan protokol cijelo vrijeme. (SGZ4) i (SGZ5) Protokol postupanja. (SGZ6) Imamo napisane protokole. (SGZ7) Protokol za postupanje u izvanrednim okolnostima nalazi se na svakom objektu</p>		

<p>našeg vrtića, tako da je pristup takvim informacijama moguć svakodnevno. Protokol je u pisanom obliku i u obliku shematskog prikaza sigurnog mjesta. (SGZ8)</p> <p>Dobili protokol (protokol isprintan, nalazi se u prostoru). (SGZ9)</p> <p>Protokoli se nalaze na vidljivim mjestima u svakom objektu...(SGZ10)</p> <p>...Protokoli na vidljivim mjestima. (SGZ11) i (SGZ12)</p> <p>...u pisanom obliku protokol u slučaju potresa. (SGZ13)</p> <p>Knjiga o protokolima. (SGZ16)</p> <p>Imamo knjigu o postupanju, knjigu s protokolima. (SGZ17)</p> <p>...pisani protokol o sigurnosti. (SGZ18)</p> <p>Pisani i slikovni materijali o protokolima koji su prethodno utvrđeni/ dogovoreni... (SGZ19)</p> <p>Pisani protokol, skicirani protokol izlaza iz zgrade. (SGZ20)</p> <p>Pisani protokoli postoje u svim skupinama. (SGZ22)</p> <p>Jasni protokoli o postupanju u izvanrednim situacijama. (SGZ25)</p> <p>Protokol je dostupan u svim sobama i svi smo upoznati s njim. (SGZ26)</p> <p>Protokol za postupanje u izvanrednim situacijama se nalaze u svakoj SDB. (SGZ27)</p> <p>Protokol u pisanom obliku koji se nalazi u objektu... (SGZ28)</p>	<p>Protokol postupanja u slučaju potresa</p>	<p>Preventivni program mjera unapređivanja sigurnosti i zaštite djece u dječjem vrtiću</p>
<p>...plan evakuacije u hodnicima ili sobama. (SGZ10) (SGZ11)</p> <p>Plakati s planom evakuacije u hodnicima i sobama. (SGZ12)</p> <p>...shematski prikaz evakuacije u slučaju nepogode. (SGZ28)</p>	<p>Plan evakuacije</p>	

... vježbama. (SSMŽ11) ...vježba. (SGZ2).	Vježbe	
Ravnateljica nas informira u vezi promjena protokola... (SSMŽ1) ...putem obavijesti ravnateljice koje nam je dala. (SSMŽ4) ...ravnateljica nas je o svemu informirala. (SSMŽ5) ...ravnatelj... (SSMŽ10) ...tim vođen ravnateljem uputio je sve zaposlenike o sigurnim mjestima, načinima ponašanja tijekom potresa. (SGZ8) Sastanak s ravnateljem. (SGZ13) Ravnatelj...(SGZ24)	Ravnatelj dječjeg vrtića	Stručne osobe
U našem vrtiću postoji tim koji vodi brigu o zaštiti na radu... (SGZ8) Educirale su nas osobe zadužene za zaštitu na radu (u našem vrtiću)... (SGZ18).	Povjerenik zaštite na radu	
Suradnja sa svim čimbenicima odgojno-obrazovnog procesa. (SGZ19) ...stručni tim. (SGZ24) Uz pomoć stručnog tima... odredili smo sigurna mjesta za svaku skupinu (SGZ28).	Stručni tim u dječjem vrtiću	
Kroz tekstove vezane uz potres dobivene od strane psihologinje...(SGZ12) Psiholog je donio brošure i materijale za djecu...(SGZ21)	Psiholog u dječjem vrtiću	
...pedagog...(SSMŽ10)	Pedagog u dječjem vrtiću	
Uz pomoć... statičara odredili smo „sigurna mjesta“ za svaku skupinu. (SGZ28)	Građevinski inženjer statičar	
Ustanova – dječji vrtić. (SGZ1) Ustanova u kojoj radim – dječji vrtić. (SGZ2) Dječji vrtić. (SGZ3) i (SGZ5) Zaposlenici našeg vrtića. (SGZ4) Ustanova u kojoj radim. (SGZ7) Informirani usmeno... vrtić. (SGZ9)	Dječji vrtić	

Dječji vrtić. (SGZ16) Vrtić u kojem radim. (SGZ17) Vrtić. (SGZ18) Dječji vrtić u kojem radim. (SGZ19) Matični vrtić... (SGZ24) i (SGZ25).		Javne ustanove
Vatrogasci. (SSMŽ1); (SSMŽ5); (SSMŽ6) i (SSMŽ9) Vatrogasna postrojba. (SSMŽ3) Vatrogasci – kako reagirati u izvanrednim situacijama i sl. (SGZ1)	Vatrogasci	
...hitna pomoć. (SSMŽ5) (SSMŽ6) Zdravstveni djelatnici – saniranje ozljeda... (SGZ1)	Hitna pomoć	
...pratimo mrežne stranice civilnog stožera Grada. (SSMŽ7) ...od strane stožera civilne zaštite. (SSMŽ8) Vrtić nam je dao naputke dobivene od civilne zaštite. (SSM12) Sam vrtić dao protokol koji je dobio od stožera civilne zaštite. (SSM13) Krizni stožeri. (SGZ9) Državni stožer...(SGZ19) Ured za upravljanje hitnim situacijama grad Zagreb. (SGZ28)	Stožer civilne zaštite	
Crveni križ...(SSMŽ7) Crveni križ... (SSMŽ10) Hrvatski Crveni križ. (SGZ6) Crveni križ nam je poslao materijale prema kojima smo uvježbavali djecu za postupanje u slučaju potresa. (SGZ13) ...Crveni križ. (SGZ24) (SGZ25)	Hrvatski Crveni križ	
Specijalizirane ustanove. (SGZ19)	Specijalizirane ustanove	
Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba... (SGZ3) ... Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba. (SGZ4)	Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba	
Centri za uzbunjivanje i,		

oglašavanje s kojima moj dječji vrtić surađuje i prima naputke. (SGZ19)	Centri za uzbuđivanje	
Kroz udruge – aktivnosti, kartice, igre. (SGZ28).	Udruge	
AZOO (SGZ24) i (SGZ25).	Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO)	
Radni sastanak djelatnika dječjeg vrtića. (SGZ1) i (SGZ2) Održavali smo zajedničke sastanke gdje smo dobili riječi ohrabrenja i utjehe. (SGZ10) Na zajedničkim sastancima. (SGZ11) ...zajednički sastanci. (SGZ12) Imali smo sastanak – usmeno... (SGZ13) Sastanak. (SGZ14) i (SGZ15)	Radni sastanak	
Razgovori...(SSMŽ1) ...razgovora. (SSMŽ6) Razgovori međusobno kolegica sa stručnim timom. (SGZ9) Razgovor sa stručnim timom. (SGZ16) ...razgovor sa stručnim timom. (SGZ17) Razgovor sa stručnim timom... (SGZ18) Razgovori sa članovima stručnog tim (osobito s psihologom, ravnateljem) razmjena iskustva, odgovori na moja pitanja ...(SGZ19) ...razgovor s prijateljima. (SGZ25) ...razgovor s psihologom. (SGZ26) Razgovor s psihologom. (SGZ27)	Razgovori	Informacijski susreti
...psihološko savjetovanje. (SSMŽ7) Posjet psihologa... (SSMŽ8) ...razgovora sa psiholozima. (SSMŽ11) ...posjetili su nas i psiholozi. (SSMŽ13) ...podrška i upoznavanje s mogućim situacijama. (SGZ7)	Savjetovanje	
... radionice. (SSMŽ1)		

<p>Održana je psihološka pomoć kroz radionicu. (SSMŽ3) Putem raznih radionica. (SSMŽ6) Kroz edukativne radionice... (SSMŽ7) ...edukacijske radionice. (SSMŽ8) (SSMŽ9) Putem radionica...(SSMŽ11) Pružena nam je psihosocijalna pomoć u obliku radionice. (SSMŽ12) Imali smo radionice u vrtiću i on line...(SSMŽ13)</p>	<p>Radionice</p>	
<p>Predavanja na fakultetu... (SSMŽ2) Mogu pomoći na način da odgajatelj u takvoj situaciji bude pribran. (SSMŽ2) Psihosocijalna edukacija u ustanovi. (SSMŽ4) Putem online edukacija. (SSMŽ6) ...online predavanja o pružanju psihosocijalne pomoći... (SSMŽ9) ...online edukacija. (SSMŽ11) ...on line edukacije. (SSMŽ12) i (SSMŽ13) Kroz edukativna predavanja od strane Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba... (SGZ3) Edukativna predavanja – Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba. (SGZ4) Edukacija...(SGZ17) (SGZ19).</p>	<p>Edukacije</p>	<p>Edukacije</p>
<p>Pismene informacije. (SSMŽ8) ...davanjem pisanih uputa. (SSMŽ8) Pisane informacije... (SSMŽ9) Putem pisanih uputa... (SSMŽ11) U pisanom dokumentu na svakom odjelu. (SGZ14) U pisanim dokumentima na svakom objektu. (SGZ15) Pisani oblik u svakoj skupini.</p>	<p>Pisane upute</p>	<p>Pisani materijali</p>
<p>Kroz razne edukativne</p>	<p>Edukativni letci</p>	

letke...(SGZ5)		
Brošure raznih udruga Grada Zagreba, kao što je Ured za upravljanje hitnim situacijama – ponašanje tijekom izvanredne situacije potresa. (SGZ8) Brošura o potresu na webu vrtića. (SGZ9)	Brošure	
Slikovni materijali s uputama. (SGZ19)	Slikane upute	
Nakon potresa pojavili su se volonteri koji su nam mnogo pomogli...(SSMŽ4).	Volonteri	Volonteri
...mediji...(SSMŽ1) Kroz medije sam čitala... (SGZ20) Putem youtuba i interneta sam pronašla edukacijska videa kako nastaje potres i kako reagirati, što učiniti. (SGZ27)	Mediji	Mediji

Prilog 4. Odgojiteljjev doživljaj zadovoljstva načinom i vremenom pripreme djece za postupanje u slučaju potresa

Izjave	Kodovi	Kategorije
<p>Da, dobili smo ih brzo i odmah smo krenuli sa vježbama. (SSMŽ1)</p> <p>Jesam. (SSMŽ2)</p> <p>Jesam, jer je prisutna stručnost i snalažljivost osoblja u vrtiću. (SSMŽ3)</p> <p>Jesam. Zato što smatram da smo od strane ravnateljice vrlo dobro educirani. (SSMŽ4)</p> <p>Jesam, zato jer je prilagođeno djeci. (SSMŽ5)</p> <p>Da, zato što se provođenjem tih priprema provode sve što je u tom trenutku moguće. (SSMŽ6)</p> <p>Zadovoljna sam jer postoji protokol o postupanju, zajedno smo ga prošli, označili smo sigurna mjesta, dogovorili smo se oko mjesta okupljanja nakon izlaska iz vrtića. Komunikacija sa svim djelatnicima je uspješna. (SSMŽ7)</p> <p>Jako, vrlo su jednostavne. (SSMŽ8)</p> <p>Jesmo jer su jednostavne i slikovito prikazane. (SSMŽ9)</p> <p>Da. (SSMŽ10); (SSMŽ10) i (SGZ3)</p> <p>Da, jer su upute jednostavne, jasne i slikovito prikazane. (SSMŽ11)</p> <p>Da, upute su jasne i razumljive. (SSMŽ12)</p> <p>Da, dosta je detaljno i zaista može pomoći. (SSMŽ13)</p> <p>Da. Odredili smo sigurne zone gdje se možemo skloniti. (SGZ2)</p> <p>Da. Vrtić je učinio sve potrebno za sigurnost djece. (SGZ5)</p> <p>Zadovoljna sam, za novu situaciju imamo dovoljno</p>	<p>Zadovoljstvo načinom provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa</p>	<p>Način provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa</p>

<p>informacija, ali one bi se mogle nadograditi s vremenom, kako bi se mi osnažili u takvim situacijama. (SGZ7)</p> <p>Mišljenja sam da je od velike važnosti provoditi vježbe prema unaprijed dogovorenim terminima, te svakodnevno voditi računa o stanju vrtičke ustanove i dvorišnog prostora, zbog sigurnosti svih aktera. (SGZ8)</p> <p>Jesam. (SGZ9)</p> <p>Jesam, sve je jasno organizirano i razrađeno do maksimalnih mogućnosti prostora i ostalih faktora. (SGZ10)</p> <p>Jesam, sve je organizirano kako treba u slučaju potresa. (SGZ11)</p> <p>Da, zato što znamo točno što trebamo napraviti u slučaju potresa i gdje se trebamo okupiti pri izlasku iz vrtića. (SGZ12)</p> <p>Zadovoljna sam. (SGZ16)</p> <p>Jesam, zato jer nam je sve objašnjeno. (SGZ17)</p> <p>Zadovoljna sam svojim osobnim participiranjem tijekom vježbi i priprema. Također i potporom nadređenih, ali i najbližih kolegica/kolega koji sa mnom dijele situaciju. Ovisimo jedni o drugima, ali bio je i određen broj odraslih (kolegica i roditelja) koji nisu adekvatno reagirali. (SGZ19)</p> <p>U pravilu jesam. (SGZ28).</p>		
<p>Nedovoljno vježbi. (SGZ6)</p> <p>Nakon prvog potresa u Zagrebu nisam, jer nismo imali nikakve vježbe ni edukaciju, tek nakon drugog potresa smo imali sastanke i vježbe evakuacije te obilježavanje nosivih zidova. (SGZ13)</p>		

<p>Ne, nedovoljno razrađeno i prilagođeno najmanjim uzrastima. (SGZ14)</p> <p>Ne, zato što na početku nismo dobili dovoljno informacija. (SGZ15)</p> <p>Ne, jer nije bilo vježbi niti dovoljno razgovora o tome. (SGZ20)</p> <p>Ne, sve se razvodnilo (u početku smo svi o tome razmišljali) a sad više nitko ne spominje. Priprema nema. (SGZ21)</p> <p>Nisam, jer se vježbe evakuacije izvode prerijetko i nisu uključeni članovi tehničkog osoblja i stručne službe. (SGZ22)</p> <p>Koje pripreme?... (SGZ23)</p> <p>Treba ih provoditi kontinuirano, a ne samo par dana nakon potresa. (SGZ26)</p>	<p>Nezadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa</p>	
<p>Djelomično. Odgojitelji su obilježili sigurne zone, ali to se sve odradilo kad je prvi potres prošao i naknadno se reagiralo. (SGZ1).</p> <p>Nisam u potpunosti zadovoljna, odgojitelji su označili sigurna mjesta u prostorima u kojima borave, prilikom preseljenja (nova pedagoška godina) samoinicijativno su tražili sigurna mjesta. (SGZ4)</p> <p>Da, iako bi vježbe mogle biti češće više puta godišnje. (SGZ18)</p> <p>U papirnatom obliku sam zadovoljna, protokoli, letci..., ali smatram da bi trebalo biti više vježbi. (SGZ24)</p> <p>Možda malo više evakuacijskih vježbi da budemo sigurni. (SGZ25)</p> <p>Da, ali ih treba ponavljati. (SGZ27)</p>	<p>Djelomično zadovoljni načinom provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa</p>	
<p>Da. (SSMŽ1)</p> <p>Jesam. (SSMŽ2)</p> <p>zadovoljna sam, jer smo bili organizirani. (SSMŽ3)</p>		

<p>Jesam...(SSMŽ4); (SSMŽ12) i (SGZ3) Da, jer su upute jako brzo došle. (SSMŽ5) Da. (SSMŽ6); (SSMŽ9); (SSMŽ10) i (SSMŽ13) Zadovoljna sam. Informacije redovito dobivamo i tako samo proširujemo osnovna znanja. (SSMŽ7) Da. Dobili smo ih vrlo brzo nakon što smo započeli s radom. (SSMŽ8) Da... S vremenom smo ih poboljšavali i dopunjavali. (SSMŽ11) Dogovoreno je da će se vježbe evakuacije provoditi jednom godišnje. Smatram da je jako bitno provoditi vježbe s djecom u skupinama, kako bi stekli sigurnost i oslobodili se straha. (SGZ8) Reagiralo se informiranjem i provođenjem priprema kako treba... (SGZ9) Jesam, zato što su se pripreme vrlo brzo provele i osmislile. (SGZ10) Jesam, stručni tim je brzo reagirao. (SGZ11) Da, uskoro nakon potresa smo dobili upute...(SGZ12) Zadovoljna sam. (SGZ16) Jesam. (SGZ17)</p>	<p>Zadovoljni</p>	<p>Vremenski intenzitet provođenja priprema za postupanje u slučaju potresa</p>
<p>Nisam, prije prvog potresa u Zagrebu nismo znali ništa o postupanju vezano za potres – skroz nas je iznenadio, snalazili smo se na različite načine, nakon potresa poduzele su se mjere – sigurna mjesta označena. (SGZ4) Premalo vremena. (SGZ6) Ne, smatram da nikada nije dovoljno vremena, jer su takve situacije uvijek nepredvidive. (SGZ7) Ne. (SGZ13) i (SGZ15) Ne, pripreme su se odvijale dosta kasno nakon potresa.</p>		

<p>(SGZ14) Ne, jedan puta godišnje je premalo. (SGZ18) Ne. Nakon zagrebačkog potresa nismo imali razgovor niti pripremu. Nakon petrinjskog potresa smo dobili upute evakuacije i informacije koji su nosivi zidovi u prostoru. (SGZ20) Nema kontinuirane provedbe priprema – niti jednom vježbe evakuacije nisu provedene kako treba. (SGZ21) Nisam, jer priprema prije zagrebačkog potresa nije ni bilo. (SGZ22) Nisam, nedovoljno provođenja priprema za postupanje prilikom potresa. (SGZ24) ...potrebno je intenzivirati provođenje. (SGZ25) Ne, treba ih provoditi stalno i najavljeno i nenajavljeno. (SGZ26) Ne, pripreme se trebaju održavati češće i ne najavljeno kako bi se što bolje pripremili u slučaju bilo koje izvanredne situacije. (SGZ27) Smatram da bi iste trebalo provoditi puno češće. (SGZ28)</p>	<p>Nezadovoljni</p>	
<p>Djelomično. Nakon zagrebačkog potresa se malo o tome govorilo, do tada ništa osim što smo znali da smo na trusnom području. Jesenske i proljetne vježbe bile bi korisne, ne prečesto, ali da se djeca u novom prostoru znaju ponašati. (SGZ1) Možda bi bilo dobro ponavljati postupanje prilikom potresa (vježbe) barem jednom mjesečno. (SGZ2) U vrijeme češćih podrhtavanja u gradu i široj okolini – vježbe i pripreme</p>	<p>Djelomično zadovoljni</p>	

<p>bile su adekvatne i učestale. No, s prorjeđivanjem događanja – prorijedile su se i vježbe, polako padaju u zaborav. (SGZ19) Vremenski je to bilo tako da ne bi rekli da je bilo intenziteta. (SGZ23).</p>		
--	--	--

Prilog 5. Kako odgojitelji predškolske djece doživljavaju svoju ulogu zaštite dječjeg prava u odgojno – obrazovnom procesu tijekom izvanrednih situacija potresa.

Izjave	Kodovi	Kategorije
<p>Strah, samo da svi budu dobro, okupi ih oko sebe, što više pokušati utješiti i opustiti. Paziti da ne stanu na opasno mjesto (prozori, police, ormari). (SSMŽ1)</p> <p>Strah... (SSMŽ3)</p> <p>Strahovi kod djece kada prolazi kamion cestom ili netko jače zalupi vratima. (SSMŽ4)</p> <p>Dječji i vlastiti strah... (SSMŽ6)</p> <p>S vlastitim strahom i emocijama, kontrola istih, te s dječjim strahom, plačem i zabrinutošću. (SSMŽ8)</p> <p>Sa strahom da li ću uspjeti sve staviti pod kontrolu i pravilno reagirati kako bi maksimalno zaštitila život djece... dječjim strahom. (SSMŽ9)</p> <p>Sa vlastitim i dječjim strahom... i panike. Bojim se da će djecu u kriznoj situaciji djecu uloviti panika i strah koji neću uspjeti smiriti. (SSMŽ11)</p> <p>Strahom za vlastiti život i za život djece. Kako umiriti djecu i odvesti ih na sigurno. (SSMŽ12)</p> <p>S vlastitim strahom, dječjim strahom i plačem... strah da neću uspjeti dobro reagirati u zaštiti djece. (SSMŽ13)</p> <p>Veliki prostor- nepreglednost. Velik broj djece. (SGZ6)</p> <p>...strahom jer ne mogu zaštititi svu djecu već onu u neposrednoj blizini. (SGZ10)</p> <p>Strah za djecu, da su svi neozlijeđeni, da nema panike među djecom. (SGZ11)</p> <p>Mogućnost zbrinjavanja djece, tj. siguran izlazak,</p>	<p>Strah</p>	<p>Emotivno</p>

<p>strah za djecu, kolegice... bojim se da neću biti u mogućnosti pomoći svima. (SGZ12)</p> <p>Svladavanje straha. (SGZ14)</p> <p>Najveći problem je obuzdavanje panike djece, kolegica, roditelja...(SGZ19)</p> <p>Osjećaj nemoći i straha zaštititi svu djecu u tom trenutku. (SGZ20)</p> <p>Strah, strah, onaj osobni. Kako ga prevladati da zaštitim djecu i sebe. (SGZ23)</p> <p>...strah od urušavanja zgrade vrtića...(SGZ26)</p> <p>Brojnost djece, panika, strah, individualne reakcije, prisutnost sve djece u datom momentu nepogode. (SGZ28)</p>		
<p>...jako sam pod stresom, jer nemoguće je zaštititi sve! (SSMŽ1)</p> <p>...stresno zbog velikog broja djece u skupini i moje odgovornosti kao odgojitelja da svako dijete podjednako zaštitim. (SSMŽ6)</p> <p>...vrlo stresno. (SSMŽ11)</p> <p>Stresno... (SSMŽ12)</p> <p>Dosta stresno... (SSMŽ13)</p> <p>Kako svu djecu kvalitetno, brzo i sigurno izvesti uz što manje stresa, panike... (SGZ1)</p> <p>Izuzetno stresno... (SGZ2)</p> <p>Stresom, poteškoćama koje se događaju u određenoj situaciji (ozljede, neplanirane situacije). (SGZ7)</p> <p>Sa stresom... (SGZ10)</p> <p>Vrlo stresno zbog velikog broja djece i pogotovo jaslička dob koji su dosta nesamostalni. (SGZ12)</p> <p>...stres, sabrano djelovanje, zaštita djece i drugih. (SGZ15)</p> <p>Stresno, puno je djece i ne znam kako se pobrinuti za sve u isto vrijeme. (SGZ21)</p>	<p>Stres</p>	

<p>Ta situacija je vrlo stresna i rekla bih da ostavlja trajne posljedice po odgajatelja (PTSP) jer imati na brizi puno dječjih života. (SGZ22)</p> <p>Stres kako okupiti svu djecu u vrijeme panike i ostati pribran. Da li izvesti djecu obučen ili ne? Na koji način javiti roditeljima da su djeca dobro ili da treba doći po njih. Kontakt brojevi roditelja. (SGZ27)</p> <p>Doživljavam kao izrazito stresnu situaciju obzirom na brojnost djece i njihove reakcije. (SGZ28)</p>		
...nesigurnost. (SSMŽ3)	Nesigurnost	
...kroz osjećaj bespomoćnosti. (SSMŽ11)	Bespomoćnost	
<p>Strašno opterećenje! Na neke stvari se ne može utjecati. (SSMŽ1)</p> <p>Sigurnost i prava djece su najvažniji, omogućiti djeci da se osjećaju sigurno, slobodno i zaštićeno. (SGZ4)</p>	Opterećenje	
<p>Doživljavam ju vrlo emotivno. Potres je pojava na koju ne možemo utjecati, a djeca su bića koja mi odgajatelji moramo i želimo zaštititi na svaki mogući način. (SSMŽ2)</p> <p>...kontrolom emocija... (SSMŽ9)</p> <p>...s pomiješanim emocijama tuge, zabrinutosti. (SSMŽ11)</p>	Emotivno	
<p>Djece su u tom trenutku na prvom mjestu. (SSMŽ3)</p> <p>Pazim da se ne nalaze u blizini stakla, u blizini nekog predmeta koji bi mogao pasti na njih. (SSMŽ5)</p> <p>Kako ostati smiren i pobrinuti se za sigurnost svakog djeteta, kako će svako dijete reagirati u takvoj situaciji te kako mu pravilno pristupiti. (SSMŽ7)</p> <p>Brinem se da li ću uspjeti se pravilno postupiti, reagirati i</p>		

<p>staviti sve pod kontrolu kako djeca ne bi bila ugrožena. (SSMŽ8)</p> <p>Briga za zdravlje i pravo na život je na prvom mjestu. (SSMŽ10)</p> <p>Pitanje, što ako nisam u mogućnosti fizički svu djecu skloniti na sigurno mjesto. (SGZ2)</p> <p>Kako se pobrinuti da sva djeca odu na sigurno (ima li dovoljno mjesta ispod stola za sve), te da li će se sakriti negdje gdje ih neću vidjeti. (SGZ21)</p> <p>Briga je velika i nemjerljiva... (SGZ22)</p> <p>Doživljavam kao nešto na čemu bi se još trebalo raditi, jer su takve situacije nepredvidive i nikada nismo dovoljno spremni za njih. (SGZ7)</p> <p>Briga za djecu, ozljede, da li su svi izašli... Briga za djetetovo pravo na život je prioritet u izvanrednim situacijama. (SGZ25)</p> <p>Briga kako bi okupila svu djecu! Što s oblačenjem (ako je vani hladno)... (SGZ26)</p>	<p>Briga</p>	
<p>Ostati smiren u situaciji, brojno stanje djece. (SGZ3)</p> <p>Ostati smiren u trenutku potresa, brojno stanje djece, osigurati sigurnost sve djece. Sigurnost djece je najvažnija. (SGZ5)</p> <p>Sigurnost djeteta na prvom mjestu. Smirenost. (SGZ6)</p> <p>Potrebna sigurnost djeteta u svim situacijama... (SGZ16)</p> <p>...osobna pribranost i djelotvornost. (SGZ19)</p> <p>Ostati pribran, zbrinuti djecu na najbolji mogući način. (SGZ24)</p> <p>...smirenost u stresnoj situaciji. (SGZ25)</p>	<p>Smirenost</p>	
<p>Velika hrabrost koju pokazujem kao zaštitnički,</p>		

<p>starijoj djeci sam omogućila da pričaju o svojim doživljajima od kuće, znaju kakve boje tko ima naljepnicu, priča Zeko i potres im je puno pomogla. (SSMŽ4)</p>	<p>Hrabrost</p>	
<p>Izazovom da djeci objasnim što se dogodilo i kako postupiti u istoj situaciji. (SSMŽ2) Vrlo je važno i izazovno smireno reagirati, u što kraćem vremenu djecu smjestiti na sigurno mjesto, izvesti ih van objekta kada prođe opasnost u slučaju potresa. (SGZ4) ...veliki je psihološki izazov jer svaki čovjek reagira individualno, isto kao i djeca u skupini... (SGZ8)</p>	<p>Izazovno</p>	
<p>...jako je bitno osvijestiti odrasle osobe da su djeca ovisna o našoj spremnosti i osviještenosti na prisebno ponašanje. (SGZ8)</p>	<p>Svjesno</p>	
<p>Odgovornost je velika i potrebno je naučiti kako se snaći u takvoj situaciji, osigurati da svako dijete bude dobro i sigurno, te moći obavijestiti sve roditelje. (SSMŽ7) Ogromna odgovornost za dječje živote, za to da se djeca osjećaju sigurno, zaštićeno, zbrinuto, smireno...(SGZ1) ...velika odgovornost za živote i sigurnost djece. (SGZ2) Djetetova sigurnost je najvažnija. (SGZ3) Ostati prisebna i na pomoć drugima ako zatreba. Velika odgovornost inače u normalnim situacijama, a pri izvanrednim pogotovo. (SGZ9) Treba ostati priseban i zaštititi djecu... velika odgovornost</p>	<p>Odgovorno</p>	<p>Odgovorno</p>

<p>za tuđe živote. (SGZ13) Kao veliku odgovornost. Odgovorni smo za njihovu sigurnost. Naša je zadaća biti pribran i efikasan u toj situaciji. (SGZ20) Velika odgovornost, sva djeca imaju pravo na život, a potres je nepredvidiva situacija... (SGZ24)</p>		
<p>Nastaviti rad i biti na oprezu radi očuvanja života i sigurnosti djece. (SSMŽ10)</p>	<p>Oprezno</p>	
<p>Zaštita djeteta je prvenstvena te bih sve učinila kako bi u tim trenucima djeca bila zaštićena i sigurna. (SGZ16) ...učinila bih sve da zaštitim djecu tijekom potresa. (SGZ17) Prioritet spašavanja svakog djeteta, posebno zahtjevno u jasicama jer djeca nisu svjesna ozbiljnosti situacije. (SGZ18) Zaštita apsolutno na prvom mjestu, iznad i ispred imovine i osobne sigurnosti ili ostalih odraslih. (SGZ19)</p>	<p>Zaštita</p>	
<p>Kao dužnost i obavezu... (SGZ13) Kao dužnost i obavezu da ću učiniti sve kako bi djeca bila zbrinuta i sigurna. (SGZ14) Kao dužnost i obaveza da ću u toj situaciji učiniti sve kako bih zbrinula i zaštitila svako dijete. (SGZ15)</p>	<p>Dužnost i obaveza</p>	<p>Dužnost i obaveza</p>

Prilog 6. Aktivnosti koje se mogu provesti s djecom u sklopu odgojno – obrazovnog procesa.

1. Sigurno mjesto u vrtiću

TEMA

Potres, sigurno mjesto u zatvorenom prostoru

CILJEVI I ISHODI

Djeca će moći prepoznati sigurna mjesta u zatvorenom prostoru i znati kako se ponašati tijekom potresa.

AKTIVNOST

Odgojitelj zamoli djecu da naprave što oni misle da je ispravno u slučaju potresa kada čuju pljesak rukama i uzvik „Potres!“ Zatim slijedi rasprava o tome što je potres, kada dolazi do potresa i što trebamo tada učiniti. Odgojitelj objasni sigurnosni postupak i prikaže ga.

Nakon toga slijedi praktična vježba u kojoj odgojitelj uputi djecu da stanu u sigurnosni položaj koji su maloprije vidjeli kada čuju pljesak rukama i uzvik „Potres!“, te slijedi rasprava o sigurnosnom postupku. Ponudite djeci da nacrtaju što su radili u vježbi ili da oboje radni listić da nauče više i zapamte sigurnosni postupak (Hrvatski Crveni križ, 2017.: 172.).

2. Sigurno mjesto kada ste vani

TEMA

Potres, sigurno mjesto na otvorenom

CILJEVI I ISHODI

Djeca će moći prepoznati sigurna mjesta vani u slučaju potresa i moguće prepreke na putu do tog mjesta te napraviti oznaku za sigurno mjesto i postaviti je u dvorištu vrtića.

AKTIVNOST

Odgojitelj djecu uvodi u temu kroz razgovor o potresu pokazujući djeci prikladni multimedijски materijal na temu potresa. Kao uvod u temu odgojitelj na pedagoški prihvatljivi način može koristiti i predloženi radni list „Sigurno mjesto kada ste vani“. Odgojitelj najavljuje da će tijekom dnevnog boravka na otvorenom izvesti

vježbu na temu potresa i sigurnog mjesta kada se nalaze vani. Kada odgojitelj vikne „Potres!“ svi moraju stati na mjesto za koje misle da je najsigurnije. Zatim slijedi rasprava o tome što su djeca napravila i kako su reagirala. Nakon što su tijekom rasprave osvijestili koje je sigurno mjesto, odgojitelj zamoli djecu da ponove vježbu. Na kraju djeca imaju mogućnost izraditi zajedničku oznaku koju će postaviti na sigurno mjesto u dvorištu vrtića (Hrvatski Crveni križ, 2017.: 182.).

3. Sagni se, prekrij i drži za...

TEMA

Sigurnosni postupak u slučaju potresa

CILJEVI I ISHODI

Djeca će znati što treba napraviti tijekom potresa, te će povezati ponuđene kartice s praznim mjestima u rečenici.

AKTIVNOST

Odgojitelj podijeli kartice iz priloga Sagni se, prekrij i drži za... s ilustracijama stola, noge stola i lica. Kasnije, odgojitelj čita tekst iz priloga, kada zastane, djeca trebaju nastaviti rečenicu držeći karticu s odgovarajućim crtežom u zraku. Zatim odgojitelj pročita tekst još jednom i zamoli djecu da kažu naglas svi u isto vrijeme predmet koji je nedostajao (Hrvatski Crveni križ 2017.: 176.).

4. 1, 2, 3, potres!

TEMA

Demonstriranje sigurnog položaja u slučaju potresa

CILJEVI I ISHODI

Djeca će identificirati, procijeniti, prepoznati i izabrati sigurna mjesta u vrtiću, odnosno u zatvorenom prostoru i otvorenom u slučaju potresa i demonstrirati sigurne položaje tijekom potresa.

AKTIVNOST

Djeca imaju zadatak prikazati kako bi reagirala u slučaju potresa. Odgojitelj djeci pokazuje siguran položaj. Nakon što odgojitelj vikne „Potres!”, djeca moraju stati u siguran položaj.

Zatim slijedi rasprava u kojoj odgojitelj djeci objašnjava poželjno ponašanje u slučaju potresa.

Poslije rasprave odgojitelj zajedno s djecom u sobi crvenim krugovima obilježava mjesta na koja je opasno stati tijekom potresa, a zelenom bojom mjesta na koja je najsigurnije stati.

Na kraju, pokazuje se kratak zaključak o tome gdje je u sobi najsigurnije stati u slučaju potresa (Hrvatski Crveni križ 2017.: 186.).

5. Ringe, ringe potres

TEMA

Demonstriranje sigurnog položaja u slučaju potresa.

CILJEVI I ISHODI

Djeca će moći opisati i demonstrirati što učiniti u slučaju potresa.

AKTIVNOST

Odgojitelj zamoli djecu da stanu u krug i zajedno pjevaju pjesmu „Ringe, ringe raja...“, ali najavi da će umjesto riječi „čuč“ pjevati „potres“ i da svi moraju čučnuti i prekriti rukom lice. Odgojitelj pjeva pjesmu nekoliko puta dok svi ne čučnu i prekriju lice u isto vrijeme. Zatim slijedi rasprava o tome što su napravili kada su čuli riječ „potres“ (Hrvatski Crveni križ 2017.:170.).

6. Komplet za izvanredne situacije

TEMA

Priprema za izvanredne situacije, sigurnost.

CILJEVI I ISHODI

Djeca će znati imenovati sadržaj kompleta za izvanredne situacije, pripremiti vlastiti komplet te opisati i objasniti funkcije svakog predmeta u kompletu.

AKTIVNOST

Odgojitelj pita djecu znaju li što se treba nalaziti u kompletu za izvanredne situacije. Odgojitelj formira 4 grupe. Svaka grupa dobije set kartica iz priloga i veliki papir izrezan u obliku torbe. Zadatak je unutar grupe zajedno složiti vlastiti komplet. Zatim svaka grupa odabire predstavnika koji izlaže sadržaj njihovog kompleta. Kad su svi

završili, slijedi rasprava tijekom koje odgojitelj objašnjava zašto su upravo ti predmeti dio kompleta za izvanredne situacije (Hrvatski Crveni križ 2017.: 188.).

7. 10 lica emocija

TEMA

Osjećaji u izvanrednim situacijama.

CILJEVI I ISHODI

Djeca će prepoznati postojanje različitih osjećaja koji se mogu pojaviti tijekom i nakon potresa te kako se nositi s njima.

AKTIVNOST

Odgojitelj djeci podijeli po dva prazna papira i pripremljeni materijal s prikazom različitih emocija. Zatim zamoli djecu da odaberu lica s prikazom osjećaja koji se mogu javiti tijekom potresa da ih zalijepe na papir. Nakon toga svako dijete kaže koje je osjećaje izabralo. Slijedi rasprava o osjećajima koje su izabrali. Nakon rasprave o osjećajima, na drugi papir djeca će nacrtati najmanje tri lica s osjećajima koji se mogu pojaviti nakon potresa. Kad svi završe, razgovaraju koje su osjećaje nacrtali i zašto. Na kraju je rasprava o osjećajima koji se mogu pojaviti nakon potresa i kako se nositi s njima (Hrvatski Crveni križ, 2017.: 200.).